

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ แนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน
ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

โดย นายกิตติศักดิ์ ปวนปันคำ

มิถุนายน 2551

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ แนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน
ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

โดย นายกิตติศักดิ์ ปวนปันคำ

มิถุนายน 2551

คำนำ

โครงการ แนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีจุดเริ่มต้นจากความต้องการเรียนรู้เรื่องปัญหาของการทำนามีต้นทุนสูงขึ้นทุกๆ ปีและความต้องการเรียนรู้ในเรื่องต้นทุนการผลิตข้าวที่สูงขึ้นนี้เองเป็นจุดกำเนิดของการเก็บรวบรวมข้อมูลการทำนาของผู้ใหญ่ที่เข้ามาร่วมกันพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาจากโครงการแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จากนั้นทางทีมวิจัยก็มีความต้องการที่จะให้เยาวชนในพื้นที่เข้ามาร่วมในการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้านต้นทุนการผลิตข้าว จึงได้มีความคิดร่วมกันในการให้เยาวชนเข้ามาจัดการในเรื่องของข้อมูลที่ได้เก็บมาจากโครงการแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยการรวบรวมข้อมูลที่ได้เก็บมานำมาสร้างเป็นฐานข้อมูลการทำนา โดยใช้โปรแกรมท้องทุ่งไทยมาเป็นเครื่องมือในการสร้างฐานข้อมูลการทำนา และการศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาเยาวชนได้เข้ามาร่วมในการวางแผนการพัฒนาฐานข้อมูลและการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดไป อีกทั้งเยาวชนได้เข้ามาร่วมในการวางแผนการประชาสัมพันธ์ในตัวของฐานข้อมูลที่ได้พัฒนาขึ้นเพื่อให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและเพิ่มศักยภาพในการผลิตข้าวของเกษตรกรในตำบลพร้อมๆ ไปด้วยกับการได้เรียนรู้ในเรื่องการทำนาของเยาวชนในพื้นที่ในระหว่างการทำงานในโครงการและเยาวชนได้มีส่วนในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เยาวชนได้มีพื้นที่ในการแสดงออกในทางที่ถูกต้องและมีประโยชน์ต่อไป

ขอขอบคุณศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย สำนักงานภาค องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก ผู้นำชุมชนในพื้นที่ตำบลป่าสัก เยาวชนในตำบลป่าสักและผู้ปกครอง ตลอดจนเกษตรกรผู้ทำนาในตำบลป่าสักและอีกหลายส่วนที่มีได้กล่าวถึง ที่ได้ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการฯ เพื่อให้เป็นตามวัตถุประสงค์ จึงขอขอบคุณอย่างมากมา ณ โอกาสนี้

กิตติศักดิ์ ปวนปันคำ

หัวหน้าโครงการ

มิถุนายน 2551

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	๗
สารบัญตาราง	๘
สารบัญแผนภูมิ	๘
สารบัญรูปภาพ	๘
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัย	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
คำถามวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย	4
กรอบความคิดของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
นิยามศัพท์	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับฐานข้อมูล	8
แนวคิดเกี่ยวกับการทำนา	10
แนวคิดเกี่ยวกับโปรแกรมท้องถิ่นไทย	11
แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชน	12
แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม	15
แนวคิดและทฤษฎีการติดต่อสื่อสารและการประชาสัมพันธ์	25
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	33
ขอบเขตของการศึกษาวิจัย	33
แหล่งข้อมูล และวิธีการเก็บข้อมูล	36
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	39
การวิเคราะห์ข้อมูลและการสรุปข้อค้นพบ	39

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย	41
บริบทของชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	41
การพัฒนาโจทย์วิจัยและการทำความเข้าใจกับบุคคลเป้าหมายในการทำงานวิจัย	55
แนวทางการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก	70
การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก	87
อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน	
แนวทางการประชาสัมพันธ์ฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก	92
องค์ความรู้เกี่ยวกับฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก	99
การเรียนรู้ของเยาวชน	104
การเรียนรู้ของผู้วิจัย	108
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	110
สรุปผลการวิจัย	110
อภิปรายผลการวิจัย	113
ข้อเสนอแนะ	131
บรรณานุกรม	133
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม โครงการ แนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของ เกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	138
ภาคผนวก ข แบบสอบถาม โปรแกรมท้องถิ่นทุ่งไทย	147
ภาคผนวก ค ภาพกิจกรรม	149

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. ข้อมูลจำนวนทีมวิจัยเยาวชนและนักวิจัยท้องถิ่นในพื้นที่ 10 หมู่บ้าน ของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	34
2. ข้อมูลประชากรและครัวเรือนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	44
3. การเลี้ยงปลุสสัตว์ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	47
4. ปฏิทินกิจกรรมในการดูแลปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์	49
5. ต้นทุนการผลิตข้าวนาปี/ไร่	49
6. ข้อมูลพื้นที่ถือครองทำการเกษตร	53
7. จำนวนทีมวิจัยเยาวชนและจำนวนชาวนาที่ต้องเก็บข้อมูล	74
8. แผนการเก็บข้อมูลการทำนาของเกษตรกรผู้ทำนาดำปลาสัก	78
9. ปัญหา อุปสรรคในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการทำนาของเยาวชน	81
10. จำนวนแบบสอบถามที่เยาวชนเก็บข้อมูลได้	83
11. ข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก	101
12. สรุปต้นทุนในการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก	102
13. ความรู้และประสบการณ์ของเยาวชนในการร่วมกิจกรรม	106

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1. กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
2. ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก	87
3. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน	92
4. แนวทางการประชาสัมพันธ์ฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก	99

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพ	หน้า
1 แผนที่แสดงอาณาเขตของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	43
2 โปรแกรมท้องถิ่นไทย หน้าแรก	100
3 โปรแกรมท้องถิ่นไทยแสดงฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก	100
4 ประชุมทำความเข้าใจกับทีมวิจัยท้องถิ่น โครงการแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูล การทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	149
5 ลงพื้นที่เพื่อเชิญชวนเยาวชนเข้าร่วมเป็นทีมวิจัย	149
6 ลงพื้นที่เพื่อเชิญชวนเยาวชนเข้าร่วมเป็นทีมวิจัย	150
7 ลงพื้นที่เพื่อเชิญชวนเยาวชนเข้าร่วมเป็นทีมวิจัย	150
8 เวทีการประชุมเตรียมทีมวิจัยเยาวชน เพื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลการทำนา	151
9 เวทีการประชุมเตรียมทีมวิจัยเยาวชน เพื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลการทำนา	151
10 เวทีการประชุม เพื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลการทำนา	152
11 เวทีการประชุม เพื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลการทำนา	152
12 ทีมวิจัยเยาวชนเก็บข้อมูลการทำนา	153
13 ทีมวิจัยเยาวชนเก็บข้อมูลการทำนา	153
14 เยาวชนแต่ละทีมสรุปปัญหา อุปสรรคในการเก็บข้อมูล	154
15 กิจกรรมตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลและวางแผนการบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมท้องถิ่นไทย	154
16 ทีมเยาวชนร่วมเวทีสังเคราะห์โครงการแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของ เกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	155
17 กิจกรรมการบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมท้องถิ่นไทยเพื่อการพัฒนาฐาน ข้อมูลการทำนา	155
18 กิจกรรมการบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมท้องถิ่นไทยเพื่อการพัฒนาฐาน ข้อมูลการทำนา	156
19 กิจกรรมประชาสัมพันธ์ฐานข้อมูลการทำนาโดยใช้สื่อวิทยุคลื่น FM 90.25 MHz วิทยุชุมชนคนเมืองหละปุ่น	156

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ข้าวเป็นธัญพืชที่สำคัญของคนไทยเนื่องจากคนไทยทานข้าวเป็นอาหารหลักส่งผลให้การทำนาเป็นอาชีพหลักของคนไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ และข้าวยังเป็นพืชเศรษฐกิจของประเทศไทยอีกด้วย นอกจากนี้การทำนายังเป็นสิ่งที่แสดงถึงความหลากหลายของวัฒนธรรม เพราะมีพิธีกรรมต่างๆ อาทิเช่น การแห่นางแมว บุญบั้งไฟ การลงแขกในการทำนา การสวดัญข้าว พิธีไหว้พระแม่โพสพ การทานข้าวใหม่ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนเกี่ยวพันกับการทำนาทั้งสิ้น ดังนั้นข้าวจึงถือว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งวิถีชีวิตและความอุดมสมบูรณ์ของคนไทยจากอดีตจนมาถึงปัจจุบัน

ในปัจจุบันชาวนาไทยเริ่มเกิดปัญหาในเรื่องผลผลิตของข้าวตกต่ำ และต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น ทั้งค่าเมล็ดพันธุ์ข้าว ค่ายากำจัดวัชพืชและแมลงศัตรูข้าว ค่าเช่าหว่าน ค่าปุ๋ย ค่าแรงงาน ส่งผลให้การขายข้าวแต่ละครั้งเหลือกำไรน้อยทำให้ชาวนามีฐานะยากจน การที่จะเข้าไปช่วยเหลือชาวนาในเรื่องผลผลิตของข้าวตกต่ำ และต้นทุนในการผลิตสูงจำเป็นต้องมีข้อมูลพื้นฐานในเรื่องของข้าวที่ดีเพื่อที่จะเป็นพื้นฐานในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาให้ชาวนามีชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้นการที่มีฐานข้อมูลในการทำนาที่ดีนั้นจะส่งผลดีต่อการพัฒนาในอนาคตต่อไป

ปัญหาของชาวนาที่ได้กล่าวในข้างต้นเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวนาเกือบทุกภูมิภาค รวมทั้งชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ถึงแม้ว่าในพื้นที่ตำบลป่าสักจะมีการทำการเกษตรอยู่หลากหลายอาทิเช่นการทำสวนลำไย แปลงปลูกหญ้าอาหารสัตว์ การเลี้ยงสุกร เลี้ยงโค เป็นต้น แต่การทำนาก็ยังเป็นอาชีพหลักของคนในพื้นที่จึงทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดและจากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปปฏิบัติงานภาคสนามในการจัดเวทีชาวบ้านใน “โครงการกระบวนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่สารอย่างมีส่วนร่วม” ในตำบลป่าสักและได้ทราบถึงปัญหาดังกล่าวชาวนาส่วนใหญ่ในพื้นที่กำลังประสบปัญหาผลผลิตข้าวลดลง ปัญหาต้นทุนในการผลิตข้าวได้แก่ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าว ปุ๋ย สารเคมีกำจัดวัชพืช สารเคมีกำจัดแมลงศัตรูข้าว แรงงาน และน้ำมันเชื้อเพลิง มีราคาสูงขึ้นอย่างมาก นอกจากนี้ในปัจจุบันพื้นที่ในการทำนาของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลป่าสักเริ่มลดน้อยลงเนื่องมาจากชาวนาส่วนหนึ่งได้ขายพื้นที่นาให้แก่เกษตรกรเพื่อนำไปสร้างหมู่บ้านจัดสรรอันเนื่องมาจากการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมลำพูนทำให้ชาวนาในบางหมู่บ้านเลิกทำนา หรือต้องเช่านาในพื้นที่อื่นในการทำนา

อย่างไรก็ตาม ได้เริ่มมีการแก้ไขปัญหาการทำนาและมีการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตข้าวของเกษตรกรอย่างเหมาะสม โดยศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลป่าสัก ได้สนับสนุนให้เกษตรกรหมู่ที่ 1 บ้านสันคะยอม ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน แก้ไขปัญหาราคาข้าวตกต่ำโดยการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ ซึ่งมีพ่อหลวงอุทิศย์ พิงคะสันเป็นประธาน ภายใต้โครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวของชุมชนบ้านสันคะยอม เน้นการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าวที่ถูกต้องและเหมาะสม จัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ดี จำหน่ายให้แก่เกษตรกรในตำบลป่าสักและในพื้นที่ใกล้เคียงอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น กลุ่มนี้เริ่มตั้งแต่ปี 2546 ได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจนมีชื่อเสียง เป็นกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับภาคมาแล้ว ขณะเดียวกัน ผศ. ทรงเชาว์ อินทสมพันธ์และคุณวีระชัย ศรีวัฒนพงษ์ รวมทั้งนักศึกษา คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรผู้ทำนาในพื้นที่ตำบลป่าสัก เมื่อปีพ.ศ.2548 ด้วย

นอกจากนี้ยังมีงานอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญมาก เป็นงานเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลการทำนาเพื่อแก้ไขปัญหาต้นทุนการผลิตข้าวที่สูงขึ้นและหาแนวทางในการลดต้นทุนการผลิตข้าว โดยมีกลุ่มเกษตรกรผู้ทำนาในพื้นที่ตำบลป่าสักรวมตัวกันเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการทำนา รวมทั้งสร้างให้เยาวชนเกิดจิตสำนึกในคุณค่าของดิน น้ำ ป่าไม้และข้าว และได้พัฒนา “โครงการแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” โดยเกษตรกรเป็นนักวิจัยเองจึงเกิดกลุ่มนักวิจัยท้องถิ่นขึ้นซึ่งมีสมาชิกทั้งหมด 18 คนและนักวิจัยท้องถิ่นได้พยายามค้นหาวิธีการรวบรวมข้อมูลและจัดทำฐานข้อมูลการทำนาในพื้นที่ตำบลป่าสักอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งสิ่งทีคาดว่าจะได้จากโครงการดังกล่าวคือ ข้อมูลพัฒนาการและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำนาของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลป่าสัก ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตำบลป่าสัก

ประกอบกับการที่ผู้วิจัยได้ร่วมไปปฏิบัติงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก เกี่ยวกับการใช้โปรแกรมท้องถิ่นไทยในการจัดการเกี่ยวกับฐานข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน ณ บ้านร่มโพธิ์ทอง ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยให้เยาวชนในหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการบันทึกข้อมูลลงในฐานข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านทำให้ในหมู่บ้านร่มโพธิ์ทองมีฐานข้อมูลหมู่บ้านซึ่งมีข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ที่เกี่ยวกับสมาชิกในหมู่บ้านทั้งหมดอยู่และสามารถใช้ข้อมูลดังกล่าวในการจัดสรรงบประมาณและโครงการต่างๆ ได้ง่าย โดยดึงข้อมูลที่อยู่ในฐานข้อมูลจากโปรแกรมท้องถิ่นไทยมาใช้ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว อีกทั้งการที่โปรแกรมท้องถิ่นไทยเป็นโปรแกรมที่ใช้ระบบอินเทอร์เน็ตในการเชื่อมต่อ จึงสะดวกสำหรับการเปลี่ยนแปลงข้อมูลและใช้ข้อมูลได้ทุกที่ที่มีอินเทอร์เน็ตใช้ ซึ่งทำให้เกิดคำถามวิจัยว่า จะสามารถพัฒนาข้อมูลการทำนาของกลุ่มเกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง

จังหวัดลำพูน ในโครงการ “แนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก” เพื่อสร้างเป็นฐานข้อมูลการทำนาโดยใช้โปรแกรมท้องทุ่งไทยโดยให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมได้หรือไม่

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการหาวิธีการที่จะนำเอาข้อมูลต่างๆ ที่ถูกเก็บมาในโครงการแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสักเข้าไปจัดเก็บในโปรแกรมท้องทุ่งไทยเพื่อให้ข้อมูลที่ถูกเก็บมาได้ถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางและได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์จริง และการที่ข้อมูลถูกเก็บในโปรแกรมท้องทุ่งไทยสามารถที่จะศึกษาข้อมูลและใช้ข้อมูลงานโดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ได้ อีกทั้งการบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมท้องทุ่งไทย ผู้วิจัยต้องการให้ผู้บันทึกเป็นเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่เป็นผู้บันทึกข้อมูล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลเพื่อเป็นการสร้างให้เยาวชนเหล่านี้ให้เกิดความรักในการทำนา และมีความภาคภูมิใจในอาชีพการทำซึ่งเป็นอาชีพของบรรพบุรุษของเขาเอง ข้อมูลเมื่อถูกเก็บเข้าไปในโปรแกรมท้องทุ่งไทยนอกจากเป็นการง่ายในการสืบค้นเมื่อต้องการใช้งานแล้ว ยังทำให้เกิดฐานข้อมูลที่สามารถปรับได้เพื่อให้ทันต่อยุคสมัย เป็นข้อมูลที่สามารถนำไปแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรได้ถูกต้องและตรงกับความต้องการของเกษตรกรมากที่สุด เพราะข้อมูลสามารถเพิ่มเข้าไปได้โดยเยาวชนในหมู่บ้านซึ่งจะเป็นผู้เก็บและบันทึกข้อมูลใหม่ๆ ลงในโปรแกรมตลอด ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัยเพื่อหาแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนควรเป็นอย่างไร และปัจจัยที่ทำให้ในการพัฒนาฐานข้อมูลประสบความสำเร็จมีอะไรบ้าง ด้วยคาดว่าจะช่วยทำให้เกิดการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาให้เกษตรกรโดยเยาวชนในพื้นที่ นอกจากนั้นยังจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานราชการและผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสักด้วย

โจทย์ของการวิจัย

แนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน อย่างมีส่วนร่วมของเยาวชนควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน
2. เพื่อวิเคราะห์เงื่อนไข/ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน
3. เพื่อหาแนวทางประชาสัมพันธ์ฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสักโดยเยาวชนในพื้นที่

นิยามศัพท์

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่เยาวชนในพื้นที่เข้าร่วมในการทำงานวิจัย โดยเป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนแต่ละคนได้มีโอกาสเรียนรู้จากกิจกรรมที่ปฏิบัติ การที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อตนเอง ต่อที่อยู่อาศัย ต่องานอาชีพ ต่อกลุ่มและต่อสังคม เป็นการเพิ่มความสามารถและความชำนาญมากยิ่งขึ้น อีกทั้งมีขั้นตอนที่มุ่งหมายจะให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีการแก้ปัญหา การร่วมกันกำหนดแผนงานใหม่ๆ เพื่อสร้างความยั่งยืนในความสัมพันธ์ของทุกฝ่ายที่เข้าร่วม ซึ่งมีความหลากหลายตามความเกี่ยวข้องของกิจกรรมที่จะทำ

ฐานข้อมูล หมายถึง แฟ้มข้อมูลหลายๆ แฟ้มข้อมูลที่เกี่ยวข้องกัน แต่มีลักษณะของระเบียบที่อยู่ในแฟ้มข้อมูลนั้นๆ แตกต่างกันมารวมอยู่ด้วยกัน แล้วมีการจัดให้แฟ้มข้อมูลเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กัน เพื่อให้โปรแกรมที่เขียนขึ้นสามารถเรียกใช้ข้อมูลที่อยู่ในแต่ละแฟ้มข้อมูลที่แตกต่างกันเหล่านั้นได้สะดวก

ฐานข้อมูลการทำนา หมายถึง ข้อมูลที่ได้ผ่านกระบวนการรวบรวมและได้รับการตรวจสอบความถูกต้องน่าเชื่อถือโดยในการวิจัยครั้งนี้เน้นในเรื่องข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้าวและการทำนาในพื้นที่ตำบลป่าสัก ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยครอบคลุมถึงเรื่อง วิธีการทำนาค้นทุนและการผลิตทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ความเชื่อต่างๆที่เกี่ยวข้อง

ทีมวิจัยท้องถิ่น หมายถึง ทีมวิจัยในโครงการแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ทีมวิจัยเยาวชน หมายถึง ทีมวิจัยในงานวิจัยแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน

แนวทางการพัฒนา หมายถึง ขั้นตอนของการพัฒนาเพื่อให้ได้มาซึ่งฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน

โปรแกรมท้องถิ่นไทย หมายถึง ซอฟต์แวร์ที่มีข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับ ระบบสนับสนุนการตัดสินใจผลิตพืชระดับท้องถิ่น ซึ่งในการทำการเกษตรกรรม เกษตรกรแต่ละครัวเรือนมีการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องเพื่อการผลิตพืช เป็นกระบวนการที่ดำเนินการตามประสบการณ์และประสบการณ์จากคนรุ่นต่างๆ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. มิติวิจัย

1.1 เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน

1.2 เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำงาน

1.3 เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางประชาสัมพันธ์ฐานข้อมูลการทำงานของตำบลป่าสักโดยเยาวชนในพื้นที่

2. มิติพัฒนา: เกิดกลไกการพัฒนาฐานข้อมูลการทำงาน ได้แก่

2.1 เกิดกลุ่มเยาวชนใน 7 หมู่บ้านที่เข้ามาจัดการในเรื่องของฐานข้อมูลการทำงานของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

2.2 เกิดฐานข้อมูลการทำงาน โดยกลุ่มเยาวชนจะเป็นผู้ประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์ในการทำงานและการวางแผนการทำงาน

กระบวนการวิจัย

ประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างนักศึกษา เยาวชนในพื้นที่ตำบลป่าสัก นักวิจัยท้องถิ่น ผู้นำชุมชน พี่เลี้ยงในพื้นที่ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชนฯ ในการหาแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำงานโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

1. ลงพื้นที่ตำบลป่าสัก เพื่อจัดทำโครงร่างการวิจัย โดยได้ดำเนินการวิเคราะห์ชุมชนเพื่อหาประเด็นปัญหาที่นำมาสู่ประเด็นการวิจัย และกำหนดโจทย์วิจัยซึ่งมาจากประเด็นปัญหาในชุมชน
2. กำหนดพื้นที่เป้าหมาย พื้นที่เป้าหมายในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ 7 หมู่บ้านในตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
3. กำหนดแหล่งข้อมูลของการศึกษา
4. ทำความเข้าใจกับทีมวิจัยท้องถิ่นเพื่อขอความร่วมมือในการเป็นพี่เลี้ยงให้แก่ทีมวิจัยเยาวชน โดยการเข้าร่วมประชุมในการประชุมของโครงการแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำงานของเกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เพื่อชี้แจงถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของงานวิจัยให้แก่ทีมนักวิจัยท้องถิ่น
5. ค้นหาเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยเยาวชน โดยใช้วิธีการดังนี้
 - 5.1 นัดเยาวชนแต่ละหมู่บ้านผ่านทางผู้นำชุมชน
 - 5.2 เข้าไปร่วมในการประชุมสภาเด็กและเยาวชนตำบลป่าสัก และขอให้แกนนำเยาวชนของแต่ละหมู่บ้านเป็นผู้ชักชวนเพื่อนๆ ในหมู่บ้านให้เข้าร่วมเป็นทีมวิจัยเยาวชน
 - 5.3 ให้เยาวชนกลุ่มที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมและมีเพื่อนอยู่ต่างหมู่บ้านเป็นผู้ชักชวนเพื่อนเยาวชนต่างหมู่บ้านให้เพื่อประชุมทำความเข้าใจ

6. ทีมวิจัยเยาวชนลงพื้นที่เพื่อการเก็บข้อมูลต่างๆ ได้แก่ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมทั่วไป ข้อมูลด้านการผลิตและการใช้เทคโนโลยี ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ข้อมูลด้านสังคม กับวิถีการทำนา วัฒนธรรมข้าวในวิถีชีวิตของชาวนา โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากทีมวิจัยเยาวชนและมื่อนักวิจัยท้องถิ่นเป็นพี่เลี้ยงในการเก็บข้อมูล
7. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลและสรุปประสิทธิภาพที่ได้มาจากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลและวางแผนการบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาโดยการจัดการประชุมประจำเดือน
8. รวบรวมข้อมูลทั้งหมด จัดหมวดหมู่ข้อมูล และบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนา
9. วางแผนการประชาสัมพันธ์ฐานข้อมูลการทำนาที่ได้พัฒนาขึ้น โดยการจัดการประชุมประจำเดือน
10. ประชาสัมพันธ์ฐานข้อมูลการทำนาที่ได้พัฒนาขึ้นโดยทีมวิจัยเยาวชนโดยการจัดเวทีสัญจรเพื่อประชาสัมพันธ์ให้แก่เกษตรกรในแต่ละหมู่บ้านได้รับทราบ
11. สรุปงานวิจัยและบททวนกิจกรรมในการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน
12. การวิเคราะห์เงื่อนไขปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยการประชุมแสดงความคิดเห็นจากทีมวิจัยเยาวชนและนักวิจัยท้องถิ่นที่เป็นพี่เลี้ยง
13. การประเมินผลการดำเนินงาน

ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการ

เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2549 ถึง เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2550 รวมทั้งสิ้น 12 เดือน โดยได้แบ่งเนื่องานออกเป็น 2 ระยะ

แผนการดำเนินงาน

1. กำหนดพื้นที่เป้าหมาย พื้นที่เป้าหมายในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ 7 หมู่บ้านในตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย หมู่ 8 บ้านห้วยม้าโค้ง หมู่ 9 บ้านกอเปา หมู่ 12 บ้านสันหลวง หมู่ 13 บ้านหนองจิ๋ว หมู่ 15 บ้านน้ำบ่อเหลือง หมู่ 16 บ้านทรายทอง หมู่ 17 บ้านใหม่ร้องแกลบ

2. กำหนดแหล่งข้อมูลของการศึกษารังนี้มีดังนี้

2.1 กลุ่มบุคคลที่เป็นแหล่งข้อมูลได้แก่เกษตรกรที่ทำนาในพื้นที่ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนการเก็บข้อมูลมีทั้งการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

2.2 แหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร เช่น สมุดรายชื่อสมาชิกกลุ่มนักวิจัยท้องถิ่น แบบสอบถาม ข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน รายงานการประชุมนักวิจัยท้องถิ่น ข้อมูล จปฐ. การเก็บข้อมูลเป็นการประสานงานกับนักวิจัยท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. ทำความเข้าใจกับทีมวิจัยท้องถิ่นเพื่อขอความร่วมมือในการเป็นพี่เลี้ยงให้แก่ทีมวิจัย

เยาวชน โดยการเข้าร่วมประชุมในการประชุมของโครงการแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เพื่อชี้แจงถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของงานวิจัยให้แก่ทีมนักวิจัยท้องถิ่น

4. ค้นหาเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยเยาวชน โดยวิธีการดังนี้

4.1 ขอความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์ผ่านทางผู้นำชุมชน โดยการประกาศเสียงตามสาย การประชุมหมู่บ้าน และวิทยุชุมชน

4.2 ขอความร่วมมือและชักชวนแกนนำเยาวชนของแต่ละหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกในสภาเด็กและเยาวชนตำบลป่าสัก ให้เข้าร่วมเป็นแกนนำในทีมวิจัยเยาวชน โดยการเข้าร่วมประชุมของสภาเด็กและเยาวชนตำบลป่าสัก

4.3 เข้าไปพบกับเยาวชนในโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ โรงเรียนวัดสันป่าสักและโรงเรียนบ้านน้ำพุ

4.4 รวมกลุ่มเยาวชนของแต่ละหมู่บ้านโดยการเวทีการประชุมและเตรียมทีมวิจัยเยาวชน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจกับทีมวิจัยเยาวชนในเรื่องบทบาท หน้าที่ในการทำงานวิจัยและฝึกทักษะการเก็บข้อมูลและทำความเข้าใจกับแบบสอบถามที่จะใช้ในการเก็บข้อมูลการทำนา

5. ทีมวิจัยเยาวชนลงพื้นที่เพื่อการเก็บข้อมูลต่างๆ ได้แก่ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมทั่วไป ข้อมูลด้านการผลิตและการใช้เทคโนโลยี ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ข้อมูลด้านสังคมกับวิถีการทำนา วัฒนธรรมข้าวในวิถีชีวิตของชาวนา โดยใช้แบบสอบถามที่ถูกพัฒนาขึ้นจากโครงการแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนและแบบสอบถามจากโปรแกรมท้องถิ่นไทย โดยมีนักวิจัยท้องถิ่นเป็นพี่เลี้ยงในการเก็บข้อมูล

6. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลและสรุปประสบการณ์ที่ได้มาจากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลและวางแผนการบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมท้องถิ่นไทยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาฐานข้อมูลการทำงานโดยการจัดการประชุมประจำเดือนและประชุมสรุปบทเรียนเพื่อจัดทำรายงานความก้าวหน้า
7. กิจกรรมการฝึกทักษะในการใช้โปรแกรมท้องถิ่นไทย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาฐานข้อมูลการทำงาน
8. รวบรวมข้อมูลทั้งหมด จัดหมวดหมู่ข้อมูล และบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมท้องถิ่นไทยเพื่อการพัฒนาฐานข้อมูลการทำงาน
9. วางแผนการประชาสัมพันธ์ฐานข้อมูลการทำงานที่ได้พัฒนาขึ้น โดยการจัดการประชุมประจำเดือน
10. ประชาสัมพันธ์ฐานข้อมูลการทำงานที่ได้พัฒนาขึ้นโดยทีมวิจัยเยาวชนโดยการจัด เวทีสัญจรเพื่อประชาสัมพันธ์ให้แก่เกษตรกรในแต่ละหมู่บ้านได้รับทราบ
11. สรุปงานวิจัยและบททวนกิจกรรมในการพัฒนาฐานข้อมูลการทำงานของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน
12. การวิเคราะห์เงื่อนไขปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาฐานข้อมูลการทำงานของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยการประชุมแสดงความคิดเห็นจากทีมวิจัยเยาวชนและนักวิจัยท้องถิ่นที่เป็นพี่เลี้ยง
13. จัดเวทีสรุปการทำโครงการวิจัยซึ่งมีเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วม ของทั้ง 3 โครงการ เพื่อเป็นการสรุปการทำงานของทั้ง 3 โครงการ ประชาสัมพันธ์การทำงานวิจัยของเยาวชนในพื้นที่ และเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนและคนในพื้นที่เห็นประโยชน์ของการทำงานวิจัย

ผู้รับผิดชอบโครงการ

1. นักวิจัยหลัก

นายกิตติศักดิ์ ปวนปันคำ

รศ.ดร.สุรพล เศรษฐบุตร

ทีมวิจัย

เยาวชนจาก 7 หมู่บ้านในตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย หมู่ 8 บ้านห้วยม้าไก่อ้น หมู่ 9 บ้านกอเปา หมู่ 12 บ้านสันหลวง หมู่ 13 บ้านหนองชีว หมู่ 15 บ้านน้ำบ่อเหลือง หมู่ 16 บ้านทรายทอง หมู่ 17 บ้านใหม่ร่องเกลบ

2. ผู้สนับสนุน

ที่ปรึกษา

- นายกองคํารบริหารส่วนตำบลป่าสัก
- ปลัดพันธุวิ ปานแก้ว
- คุณพิพัฒน์ อินกองงาม รักษาการเกษตรอำเภอ กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน
- พ่อหลวงอุทิศ พิงคะสัน รองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก
- นักวิจัยท้องถิ่นโครงการ แนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
- พระมหานิเวศน์ วัดแม่สารป่าขาม หัวหน้าโครงการกระบวนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่สารอย่างมีส่วนร่วม
- ผศ.ดร.อวรุณ โอภาสพัฒนกิจ
- ผศ.ดร.นงเยาว์ เนาวรัตน์
- พี่เลี้ยงจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้สนับสนุนกิจกรรม

- ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- นักวิจัยท้องถิ่นโครงการ แนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

งบประมาณ

ขอรับทุนสนับสนุนจาก สกว. สำนักงานภาค	165,950	บาท
งบประมาณรวมทั้งโครงการ	165,950	บาท

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาโครงการ แนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำงานโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาฐานข้อมูลการทำงาน เพื่อให้เกษตรกรผู้ทำนํ้าข้อมูลที่ได้ไปแก้ไขปัญหาต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น โดยการให้เยาวชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาฐานข้อมูลดังกล่าวด้วย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย งานเขียนที่ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญทั้งหลายได้คิดค้นและเรียบเรียงไว้และเป็นข้อมูลความรู้พื้นฐานที่สำคัญที่จะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการดำเนินงานวิจัยและการตอบคำถาม เพื่อให้สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาวิจัยได้ชัดเจนและเกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงได้นำแนวความคิด ทฤษฎีและงานเขียนต่างๆ มารวบรวมไว้ โดยแบ่งได้ดังต่อไปนี้

- แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับฐานข้อมูล
- แนวคิดเกี่ยวกับการทำนํ้า
- แนวคิดเกี่ยวกับโปรแกรมท้องถิ่น
- แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชน
- แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม
- แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับฐานข้อมูล

ปัจจุบันนี้ ข้อมูล ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากในระบบงานต่างๆ เนื่องจากข้อมูลมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม บางครั้งอาจจะส่งผลให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาลต่อหน่วยงานนั้นๆ หรืออาจทำให้หน่วยงานนั้นพบกับจุดวิกฤตหากมีการบริหารข้อมูลไม่ดี ดังนั้นเมื่อมีการบริหารจัดการกับข้อมูลที่มีประสิทธิภาพก็จะส่งผลดีต่อหน่วยงานนั้นๆ ด้วย และข้อมูลที่มีประโยชน์นั้นมีอยู่มากมายในการทำงานต่างๆ ด้วยเหตุนี้การวิเคราะห์งานแต่ละครั้งต้องใช้ข้อมูลจำนวนมาก และเมื่อข้อมูลมีจำนวนมากเพื่อให้เกิดความสะดวกในการใช้ข้อมูลและทำให้เกิดความเป็นระเบียบจึงต้องมีการจัดการกับฐานข้อมูลขึ้น หรือเรียกว่า ฐานข้อมูล(Database) ซึ่งในส่วนของความหมายของฐานข้อมูลนั้นมีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ดังนี้

สุชาติ (2532) ได้กล่าวว่า งานฐานข้อมูล เป็นโปรแกรมที่สร้างขึ้นเพื่อให้ง่ายและสะดวกต่อการสร้างฐานข้อมูล เช่น การจัดระเบียบ (Record) ทำเนียบ (Directory) เป็นต้น โดยที่ผู้ใช้สามารถเรียกข้อมูลที่สนใจออกมาดูได้อย่างมีระบบเป็นหมวดหมู่ หรือเรียงลำดับคำหลัก (Key Word) ของข้อมูล

ได้ตามที่ต้องการ โปรแกรมที่นิยมกันมากคือ dBASE ซึ่งพัฒนาให้ใช้งานได้เป็น 2 ส่วน คือส่วนที่หนึ่งเป็นคำสั่งบนจอภาพ (Menu) ให้ผู้ใช้เลือกใช้คำสั่งบนจอภาพได้เลย และส่วนที่สองทำงานฐานข้อมูลนั้นมีความสลับซับซ้อนมาก ผู้ใช้ก็สามารถเขียนโปรแกรมคำสั่ง (Programming) เพื่อให้โปรแกรมทำงานตามที่ต้องการได้

ทักษิณา (2530) ได้กล่าวถึงระบบฐานข้อมูลไว้ว่า หมายถึง การนำแฟ้มข้อมูลหลายๆ แฟ้มข้อมูลที่เกี่ยวข้องกัน แต่มีลักษณะของระเบียบที่อยู่ในแฟ้มข้อมูลนั้นๆ แตกต่างกันมารวมอยู่ด้วยกัน แล้วมีการจัดให้แฟ้มข้อมูลเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กัน เพื่อให้โปรแกรมที่เขียนขึ้นสามารถเรียกใช้ข้อมูลที่อยู่ในแต่ละแฟ้มข้อมูลที่แตกต่างกันเหล่านั้นได้สะดวก การทำเช่นนี้จะช่วยทำให้การประมวลผลข้อมูลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทำได้รวดเร็ว และลดการซ้ำซ้อนของข้อมูลลงได้มาก

ปรีชา และ เสาวรส (2531) ได้กล่าวถึงฐานข้อมูล ว่า เป็นหัวใจสำคัญของการประมวลผลข้อมูลในองค์กร ข้อมูลที่หน่วยงานต่างๆ ในองค์กรต้องการใช้จะถูกเก็บไว้ในที่เดียวกัน ข้อมูลเหล่านี้จะสัมพันธ์กัน แต่จะไม่มีข้อมูลที่ซ้ำซ้อนกันสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้ โดยใช้ระบบจัดการฐานข้อมูล (Database Management System) หรือที่เรียกว่า DBMS ช่วยในการจัดเก็บข้อมูล แก้ไขข้อมูล เพิ่มเติมข้อมูล และค้นหาข้อมูล ซึ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้โดยมีเครื่องคอมพิวเตอร์ช่วยในการทำงาน

กิตติ และจำลอง อ่างโดย สุริย์พร (2544) กล่าวว่า ระบบฐานข้อมูลประกอบด้วยข้อมูล (Data) ฮาร์ดแวร์ (Hardware) ซอฟต์แวร์ (Software) ซึ่งใช้เป็นตัวกลางระหว่างผู้ใช้ข้อมูลและข้อมูลในระบบ โดยอาศัยระบบที่เรียกว่า Database Management System (DBMS) เป็นระบบคอมพิวเตอร์ที่พัฒนาขึ้นเพื่อแก้ปัญหาความเป็นอิสระต่อกัน (Data dependence) ในระบบแฟ้มข้อมูล ดังนั้น DBMS จะทำงานอย่างเป็นอิสระจากฮาร์ดแวร์และตัวข้อมูลภายในฐานข้อมูล รูปแบบการอ้างถึงข้อมูลจะไม่ขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางกายภาพของข้อมูล แต่ใช้ภาษา Query Language เพื่อติดต่อกับข้อมูล ทำให้ผู้ใช้สามารถเรียกใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลได้ง่ายขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องทราบรายละเอียดของข้อมูล

ส่วน วิชัย และสมชัย (2543) ยังได้กล่าวถึงประโยชน์ของฐานข้อมูล ว่าฐานข้อมูลจะช่วยสร้างระบบการจัดเก็บข้อมูลขององค์กรให้เป็นระเบียบ แยกแยะข้อมูลตามประเภท ทำให้ข้อมูลประเภทเดียวกันจัดเก็บอยู่ด้วยกัน สามารถค้นหาและเรียกใช้ได้ง่าย ไม่ว่าจะนำมาพิมพ์รายงาน นำมาคำนวณ หรือนำมาวิเคราะห์ ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการใช้ประโยชน์ขององค์กรหรือหน่วยงานนั้นๆ

นอกจากนั้น สิทธิชัย (2543) ได้กล่าวถึงชนิดของฐานข้อมูลว่า ระบบฐานข้อมูลได้ถูกพัฒนาให้มีประสิทธิภาพในการจัดเก็บและเรียกใช้ โดยจะมีโครงสร้างของการออกแบบฐานข้อมูลแบ่งได้เป็น 3 แบบด้วยกัน ดังนี้

1. **ฐานข้อมูลแบบเชิงชั้น (Hierarchical Database)** เป็นฐานข้อมูลที่มีการจัดเรียงลำดับความสำคัญระหว่างแฟ้มข้อมูล
2. **ฐานข้อมูลแบบเครือข่าย (Network Database)** เป็นฐานข้อมูลที่มีความสัมพันธ์ระหว่างแฟ้มข้อมูลเชื่อมโยงกันทั้งหมด
3. **ฐานข้อมูลแบบสัมพันธ์ (Relational Database)** เป็นฐานข้อมูลจัดเก็บในรูปแบบของตารางข้อมูล โดยข้อมูลแต่ละส่วนจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน นั่นหมายความว่า เมื่อเราทราบข้อมูลส่วนหนึ่งจะมีผลให้เราสามารถทราบข้อมูลส่วนอื่นๆ ที่สัมพันธ์กันได้

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการทำนา

การทำนา ตามความหมายของมูลนิธิข้าวไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2549) หมายถึง การปลูกข้าวและการดูแลรักษาต้นข้าวในนา ตั้งแต่ปลูกไปจนถึงเก็บเกี่ยว การปลูกข้าวในแต่ละท้องถื่นจะแตกต่างกันไปตามสภาพของดินฟ้าอากาศ และสังคมของท้องถื่นนั้น ๆ ในแหล่งที่ต้องอาศัยน้ำจากฝนเพียงอย่างเดียว ก็ต้องกะระยะเวลาการปลูกข้าวให้เหมาะสมกับช่วงที่มีฝนตกสม่ำเสมอ และเก็บเกี่ยวในช่วงที่ฤดูฝนหมดพอดี เนื่องจากแต่ละท้องถื่นมีสภาพดินฟ้าอากาศที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ มูลนิธิข้าวขวัญ (2549) ได้กล่าวว่า การทำนาคนไทยรู้จักการปลูกข้าวมาหลายพันปี ภูมิปัญญาด้านการทำนาจึงพัฒนาโดยลำดับ สามารถใช้พันธุ์ข้าวได้เหมาะสมกับพื้นที่ ลักษณะดินและปริมาณน้ำ ถ้าเป็นนาลุ่ม หรือนาหนอง มักใช้พันธุ์ข้าวหนัก ปลูกโดยวิธีปักดำ แต่ถ้าเป็นนาโคก นาเงิน (นาในที่สูง) มีปริมาณน้ำน้อยหรือไม่ได้อยู่ใกล้แหล่งน้ำ ก็มักใช้พันธุ์ข้าวเบา มีช่วงระยะการเก็บเกี่ยว โดยใช้วิธีไถหว่านแทนการไถคราดแล้วจึงปักดำ ในอดีตขั้นตอนในการทำนาดังแต่ต้นจนจบจะเป็นกระบวนการใช้แรงงานคนและสัตว์คือ วัว ควาย ซึ่งต้องพึ่งพากัน ด้วยเมตตาธรรม สามัคคีธรรมและความกตัญญู นอกจากสัตว์จะช่วยเป็นแรงงานให้แล้ว มูลสัตว์ยังเป็นปุ๋ยธรรมชาติ ช่วยบำรุงดินไปในตัวด้วย แต่ปัจจุบันวิถีชีวิตเกษตรกรไทยเริ่มเปลี่ยน โดยเปลี่ยนการทำนาแบบยังชีพเป็นการทำนาแบบใช้สารเคมี และอาศัยปัจจัยการผลิตที่ต้องซื้อหาจากภายนอกชุมชนและต่างประเทศมากขึ้น ทั้งปุ๋ย พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และสารเคมีต่างๆ ไม่เว้นแม้แต่เครื่องจักรกลการเกษตร กระทั่งผลพวงจากการพึ่งพิงปัจจัยภายนอกเริ่มปรากฏปัญหาเช่น สภาพะต้นทุนที่สูงขึ้นขณะที่ผลผลิตราคาตกต่ำ สุขภาพชาวนาล้มป่วย สิ่งแวดล้อมทรุดโทรม ราคาพันธุ์ข้าวสูงขึ้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรไทยอย่างรุนแรงรวดเร็วและขยายวงกว้างครอบคลุมทั่วประเทศ

กรมส่งเสริมการเกษตร (2542) รายงานว่า ปัจจุบันการทำนาในประเทศไทยโดยเฉพาะในเขตพื้นที่ชลประทานแทบจะไม่มีฤดูและเวลาที่แน่นอน เพราะจะมีการทำนาต่อเนื่อง และหมุนเวียนกันโดยตลอด หากท่านนั่งรถยนต์ผ่านสองข้างทางที่ทำนาจะพบว่าบางแปลงชาวนากำลังเก็บเกี่ยว

บางแปลงข้าวอยู่ในระยะแตกกอ ซึ่งการทำนาแบบต่อเนื่องเช่นนี้จะทำให้มีปัญหาเรื่อง โรคและแมลง ศัตรูข้าวระบาด เนื่องจากมีแหล่งอาหารบริบูรณ์ ประกอบกับเกษตรกรมักจะฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูข้าวโดยไม่จำเป็น จึงเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีการระบาดของศัตรูข้าวมากยิ่งขึ้น และมีต้นทุนในการ นำนาสูง จนไม่มีกำไรข้อมูลต้นทุนการผลิตข้าวนาปรัง ปี พ.ศ.2539-2541 โดยเฉลี่ยคิดเป็นเงิน 1,997 2,152 และ 2,157 บาทต่อไร่ ตามลำดับ ผลผลิตเฉลี่ยได้ จำนวน 721, 663 และ 676 กิโลกรัม ต่อไร่ คิดเป็นรายได้ 3,237 4,562 และ 3,390 บาทต่อไร่ ตามลำดับ เมื่อคิดคำนวณค่าแรงงานของตัว เกษตรกรด้วยแล้ว จะไม่มีกำไรเลย ทำให้เกษตรกรจำนวนมาก พยายามที่จะคิดค้นหาวิธีการทำนาใหม่ ๆ ที่จะลดต้นทุนการผลิต ซึ่งส่วนใหญ่เป็นต้นทุนผันแปร เช่นค่าเตรียมดิน ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่า สารเคมีกำจัดศัตรูข้าว และค่าจ้างแรงงาน

กรมวิชาการเกษตร (2545) กล่าวถึงปัญหาการเรื่องการผลิตข้าวว่า การผลิตข้าวมีแนวโน้ม มากกว่าความต้องการของตลาดโลก ทั้งนี้เนื่องจากผลของการควบคุมจำนวนประชากรในประเทศ ต่าง ๆ มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา นอกจากนี้เทคโนโลยีในการผลิตข้าว มีความก้าวหน้ามากขึ้นทำให้ประเทศ ผู้ซื้อข้าวสามารถผลิตข้าวใช้ในประเทศได้มากขึ้น ปริมาณการ นำเข้าจึงลดลง ข้าวเป็นสินค้าเกษตรที่มีเป้าหมายเพื่อการส่งออก ดังนั้น ราคาข้าวจะถูกกำหนดจาก ปริมาณความต้องการและปริมาณข้าวในตลาดโลก ถ้าปริมาณข้าวมีมากกว่าความต้องการ ราคาข้าวใน ตลาด โลกจะลดลง และราคาข้าวในประเทศไทยก็จะลดลงด้วย ต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรไทย ก่อนข้างสูง โดยเฉพาะการปลูกข้าวนาปี ข้อมูลการผลิตในช่วงปี 2538 - 2543 ข้าวนาปีมีต้นทุนการ ผลิตต่อตันเฉลี่ย 4,160 บาท ในปี 2538/39 และเพิ่มขึ้นประมาณ 4,800 บาท ในปี 2542/43 ในขณะที่ ข้าวนาปรังมีต้นทุนการผลิตต่อตันเฉลี่ย 2,700 บาท ในปี 2538/39 และเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 3,200 บาท ในปี 2541/42 ถึงแม้ราคาข้าวนาปีที่เกษตรกรได้รับจะสูงกว่าข้าวนาปรัง แต่ผลตอบแทนสุทธิ ต่อตัน ก็ยังน้อยกว่าข้าวนาปรังโดยเฉลี่ยประมาณ 1 เท่าตัว โดยในปี 2541/42 ข้าวนาปีมีผลตอบแทน สุทธิต่อตัน 914 บาทและข้าวนาปรัง มีผลตอบแทนสุทธิต่อตัน 1,825 บาท ทั้งนี้เนื่องจากผลผลิตต่อ ไร่ของข้าวนาปีอยู่ในระดับต่ำ และการเพิ่มผลผลิตทำได้ยากเนื่องจากข้อจำกัดของพื้นที่การปลูกซึ่ง ไม่สามารถควบคุมน้ำได้ รวมทั้งสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับโปรแกรมท้องทุ่งไทย

อรรถชัย และคณะ (2547) ได้ศึกษาระบบสนับสนุนการตัดสินใจเพื่อการผลิตพืชในระดับ ท้องถิ่น: ท้องทุ่งไทย ๑.๐ เป็นเทคโนโลยีสารสนเทศที่ได้รับการพัฒนาให้ผู้ใช้งานระบบใช้เสริมการ ตัดสินใจเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่มีทางเลือกหลายทางเลือกในการผลิตพืชชนิดหนึ่ง และผู้ใช้งาน ต้องการทราบว่าแต่ละทางเลือกจะให้ผลลัพธ์อย่างไร ต้องมีการเตรียมการทรัพยากรด้านต่างๆ อย่างไร และระบบสนับสนุนการตัดสินใจเพื่อการผลิตพืชในระดับท้องถิ่น: ท้องทุ่งไทย ๑.๐

(Decision Support System for Village Level Crop Production Systems: DSSVLCP) ประกอบด้วยระบบฐานข้อมูลการผลิตพืชในระดับหมู่บ้านและครัวเรือนเกษตรกร (Database Management System: DBMS) ระบบการผลิตพืชโดยแบบจำลองพืชจำนวน 5 พืช (Model base Management System: MBMS) และเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบจำลองสำหรับการตัดสินใจเพื่อเลือกผลิตพืช และได้พัฒนาฐานข้อมูลที่สามารถนำเข้า-จัดเก็บข้อมูลได้ในระดับหนึ่ง เมื่อมีข้อมูลเพียงพอจะนำเสนอระดับดังกล่าวให้แก่เกษตรกรผู้ซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูล เพื่อใช้งานในการปรับปรุงระบบการผลิตของแต่ละครัวเรือน อีกทั้งได้พัฒนาโปรแกรมเชื่อมโยงท้องถิ่นทั้งไทยผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อนำเข้าและแสดงผลข้อมูลในระดับหมู่บ้าน-ครัวเรือนเกษตรกรพร้อมการใช้งานในระดับหมู่บ้านและครัวเรือน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชน

2.4.1 ความสำคัญของเยาวชน

เยาวชน ตามความหมายของ กรมการพัฒนาชุมชนและสำนักงานคณะกรรมการเยาวชนแห่งชาติ หมายถึง ผู้ที่มีอายุระหว่าง 15-25 ปี ซึ่งใกล้เคียงกับ UNICEF (อ้างในสำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2541) ที่กำหนดในช่วงอายุประมาณ 15-24 ปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเพื่อให้เกิดความสะดวกในการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงสถิติของหลายประเทศ เช่นเดียวกับที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี ได้กำหนดช่วงอายุที่ใกล้เคียงกัน คือ 14-25 ปี แต่กรมส่งเสริมการเกษตรซึ่งใกล้ชิดโดยตรงกับเยาวชนที่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร ซึ่งเงื่อนไขในการเป็นสมาชิกจะอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 10-35 ปี ทั้งชายและหญิงซึ่งเป็นผู้รับช่วงความรับผิดชอบจากผู้ใหญ่ ในการดำเนินกิจกรรมทางสังคม

พัฒนา (2542) อ้างโดย สิริพันธุ์ (2544) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของเยาวชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่

- 1) **ด้านเศรษฐกิจ** โดยทั่วไปแล้ว เยาวชนจะเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต
- 2) **ด้านสังคม** จะเน้นที่บทบาทในครอบครัวเป็นสำคัญ ในฐานะที่เป็นสถาบันพื้นฐานของการกล่อมเกลา เป็นเป้าหมายให้เยาวชนมีแนวคิด แบบอย่างของการดำรงชีวิตในอนาคต จากกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา ความสำนึกในความเป็นชุมชนท้องถิ่น การจัดการสิ่งแวดล้อมให้เกิดศักยภาพ จากการได้รับโอกาสของการมีส่วนร่วม ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับกลุ่ม องค์กรชุมชน ซึ่งจะมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นใจในศักยภาพของตนเอง ของเยาวชน ที่จะทำงานร่วมกับสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) **ด้านสิ่งแวดล้อม** ในบั้นที่เยาวชนเป็นคนรุ่นใหม่ จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะได้ตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม ซึ่งหากสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสม ย่อมส่งผลกระทบกับวิถีการดำรงชีวิตของเยาวชนทั้งในปัจจุบันและในอนาคตด้วย ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อเยาวชนได้ทวีความสำคัญเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในสถานการณ์ของโลกปัจจุบัน จนกล่าวได้ว่า เยาวชนทุกคนจะต้องเป็น “green generation” ที่คอยพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ดังนั้น การพิทักษ์สิ่งแวดล้อมควรต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ควบคู่กันไปกับการฟื้นฟูด้วยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

4) **ด้านการเมือง** ความสามารถในการใช้สิทธิทางการเมืองนั้น แสดงถึงศักยภาพของเยาวชนในการใช้ความคิดเชิงพิจารณาของเยาวชนว่า มีความเป็นผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์ การให้ความสำคัญการเมือง ติดตามข่าวสาร ความเป็นไปของเหตุการณ์บ้านเมือง ภาวะทางเศรษฐกิจ สังคมทั้งภายในชุมชน ระดับประเทศ และระหว่างประเทศ ถือว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบที่เยาวชนควรจะได้รับรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งการที่เยาวชนได้มีโอกาสเรียนรู้จากเหตุการณ์จริง จะเป็นประสบการณ์ตรงที่ทำให้เกิด “ความรู้เท่าทัน” ทั้งการมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของประเทศรวมไปถึงเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมด เพราะเป็นหน้าที่ของทุกคนตามระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ การเคารพและการยอมรับในความคิดเห็นของเสียงส่วนมาก การเปิดกว้างในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การวางแผนในสิทธิเสรีภาพของตน และการใช้สิทธิและเสรีภาพภายใต้กรอบของระเบียบและกฎหมาย

ดังนั้น ถ้าเยาวชนสามารถรวมตัวกันในลักษณะของกลุ่มเยาวชนได้ จะทำให้เกิดศักยภาพและพลังอย่างมหาศาล ที่จะทำประโยชน์ให้กับชุมชนหรือท้องถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่ เพราะเยาวชนเป็นกลุ่มคนที่จะเป็นผู้อยู่ในชุมชนและเป็นผู้บริหาร จัดการชุมชนนั้นๆ ต่อไปเมื่อเป็นผู้ใหญ่ การรวมกลุ่มของเยาวชนในการทำงานหรือพัฒนาชุมชนจึงเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่และนำไปสู่การสนับสนุนอย่างยิ่ง

สรุปว่า เยาวชนเป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญาและอารมณ์ ซึ่งธรรมชาติของวัยนี้ง่ายต่อการเปลี่ยนแปลงตามกระแสที่เกิดขึ้นรอบตัว และส่งผลถึงพัฒนาการในการเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ฉะนั้น เยาวชนจึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญและมีศักยภาพในการที่จะพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมให้แก่เยาวชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในเรื่องการทำงานเพราะการทำงานเป็นอาชีพหลักและเก่าแก่ของคนในชุมชน ดังนั้นถ้าเยาวชนให้ความสำคัญและรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาปัญหาที่เกิดขึ้นปัญหาก็จะคลี่คลายเร็วขึ้นและยั่งยืนต่อไป

2.4.2 พฤติกรรมของเยาวชน

ความต้องการของเยาวชนนั้น ไม่แตกต่างไปจากมนุษย์โดยทั่วไป และเป็นไปตามแนวคิดความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งได้แก่ ความต้องการเพื่อการอยู่รอด อันเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานทางร่างกายที่จำเป็น เพื่อให้สามารถมีชีวิตรอดอยู่ได้ ในขณะที่ความต้องการความรัก เป็นความต้องการของเยาวชนที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น และได้รับการยอมรับจากกลุ่มว่าเป็นส่วนหนึ่งในกลุ่ม โดยเฉพาะเพื่อน ซึ่งมีความสำคัญมากต่อเยาวชน รวมทั้งความต้องการเป็นตัวของตัวเอง เป็นความต้องการในส่วนลึกของจิตใจแต่ละบุคคล ที่จะเป็แรงผลักดันที่อยู่ในใจของเยาวชนในการที่จะสนับสนุนและจูงใจให้เกิดการรวมกลุ่ม

สิริพันธุ์ (2544) ได้กล่าวถึงปัจจัยภายในตัวเยาวชน เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการเกิดความคิดสร้างสรรค์ จากลักษณะธรรมชาติของวัย ได้แก่

- 1) ความกระตือรือร้น อยากเรียน อยากรู้ และสนใจติดตามสิ่งต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะชอบสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ พร้อมทั้งรับและเรียนรู้ด้วยการเลียนแบบ สำรวจ ทดลอง และมีประสบการณ์ด้วยตนเอง
- 2) พัฒนาด้านร่างกาย สมองและจิตใจ เนื่องมาจากการเจริญเติบโตทำให้เยาวชนมีแรงจูงใจสูง และค้นพบความสามารถของตนได้ และสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี
- 3) ความมีอิสระและเสรีภาพทางความคิด การเลือกและสามารถตัดสินใจต่อการกระทำต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ มีความเป็นตัวของตัวเองสูง มักจะไม่ชอบการบังคับด้วยอำนาจ แต่ต้องการการชี้แนะด้วยเหตุผล
- 4) ความมีอุดมการณ์และปรัชญาชีวิตที่สูงส่ง มีความเชื่อมั่นและพยายามทำให้เป็นไปได้
- 5) มีความคิดฝันและจินตนาการเกี่ยวกับชีวิตและอนาคตของตน
- 6) ต้องการการแสดงออก ซึ่งมีการแสดงออกในทางสร้างสรรค์ ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น รวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม การพัฒนาชุมชน เป็นต้น ซึ่งเป็นการช่วยเหลือให้เกิดประโยชน์ สร้างสรรค์และพัฒนาทักษะ ความสามารถ และความถนัดให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ดังนั้น “กลุ่ม” จึงถือได้ว่าเป็นเวทีแห่งการตอบสนองความต้องการของเยาวชน ได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะส่งผลต่อลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเยาวชน ได้แก่

1. มีความสนใจ มีความสุขที่จะได้อยู่ร่วมกับเพื่อนที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน มีค่านิยม ทักษะคติ ความเชื่อ ความสามารถ พื้นฐานทางนิสัย ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ ใกล้เคียงกัน
2. การคบเพื่อน ชอบคบกันเป็นกลุ่มก้อน กลุ่มเพื่อมีความสำคัญที่สุดสำหรับชีวิตทาง สังคมของวัยรุ่น การตัดสินใจต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตมักอยู่ใต้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน มากกว่าพ่อแม่ ผู้ปกครองหรือสถาบันการศึกษาใด ๆ การมีกลุ่มเพื่อนที่ดีจึงมี ความสำคัญอย่างยิ่งต่อเยาวชน
3. ความสนใจในเพื่อนต่างเพศเป็นสิ่งที่ตอบสนองความต้องการของเยาวชน เป็นการฝึก ในการรับรู้ในบทบาทของชายและหญิง
4. ความเป็นผู้นำ การมีบุคคลที่มีความเก่ง มีความสามารถมีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมกลุ่ม

สรุปว่า พฤติกรรมดังกล่าวเป็นการแสดงออกของเยาวชน ซึ่งเป็นวัยที่มีความต้องการแสดง ความสามารถของตนเองให้เป็นที่ปรากฏต่อสังคมจากกิจกรรมต่างๆ ซึ่งจะส่งผลต่อการรวมกลุ่มเพื่อ เข้าไปมีบทบาทหรือแสดงศักยภาพของตนอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและสังคมรวมทั้งการเข้ามามี ส่วนร่วมในการพัฒนาฐานข้อมูลการทำงานของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนด้วย

2.5 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ปัจจุบันในการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นได้มีการนำหลักการมีส่วนร่วมเข้ามาช่วยในการ แก้ไขปัญหา ในการแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นหรือแม้แต่การวางแผนชุมชนก็เช่นกันได้มีการนำเอาการมี ส่วนร่วมของประชาชนเข้ามาช่วยในการวางแผนและแก้ไขปัญหา

2.5.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

แนวทางพัฒนาฐานข้อมูลการทำงานของตำบลป่าสัก โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน อำเภอ เมืองลำพูน จังหวัดลำพูน เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาฐานข้อมูลการทำงานโดยการมี ส่วนร่วมของเยาวชน ซึ่งหลักการมีส่วนร่วมนี้อยู่บนพื้นฐานที่ว่าเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในชุมชน แม้ปัญหานั้น ไม่ได้เกิดกับเราโดยตรงแต่คนในชุมชนทุกคนก็ควรต้องมีหน้าที่รับผิดชอบในการแก้ปัญหานั้น ด้วย และเยาวชนก็เป็นสมาชิกหนึ่งของชุมชนที่ควรได้รับทราบถึงปัญหาและมีส่วนในการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนด้วย ซึ่งอุทัย และ อรศรี (2540) กล่าวว่า ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของเด็กและ เยาวชน คือ การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นการเปิดโอกาสให้แต่ละคนเรียนรู้จากกิจกรรมที่ ปฏิบัติ การที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อตนเอง ต่อที่อยู่อาศัย ต่องานอาชีพ ต่อกลุ่มและ

ต่อสังคม ทำให้โอกาสเรียนรู้จากกิจกรรมที่ปฏิบัติ เป็นการเพิ่มความสามารถ และความชำนาญมากขึ้น

สุชาดา (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) สำนักงานภาค: <http://www.vijai.org>, 2549) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม (Participation) คือ การที่องค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งครู ผู้เรียน ผู้บริหาร การศึกษา ผู้นำชุมชน หรือสมาชิกชุมชน มาร่วมกันดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยในการดำเนินการนั้นมีลักษณะของกระบวนการ (Process) มีขั้นตอนที่มุ่งหมายจะให้เกิดการเรียนรู้ (Learning) อย่างต่อเนื่อง มีพลวัต (Dynamic) คือมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ มีการแก้ปัญหา การร่วมกันกำหนดแผนงานใหม่ๆ เพื่อสร้างความยั่งยืนในความสัมพันธ์ของทุกฝ่ายที่เข้าร่วม ซึ่งมีความหลากหลายตามความเกี่ยวข้องของกิจกรรมที่จะทำ เช่น การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกันในประเด็นอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพลังงาน อาจมีภาคีและตัวแทนชุมชนที่เข้าร่วม แตกต่างไปจากกิจกรรมค่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่เป็นแค่กิจกรรมทั่วไป เนื่องจากหัวใจสำคัญของการมีส่วนร่วมนั้นคือ การระดมความคิด ซึ่งคือการกระจายอำนาจอย่างหนึ่ง กับความสัมพันธ์ที่เป็นแนวราบ เสมอภาคกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

สุวรรณ (2543) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงนั้น หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตน จัดการควบคุมการใช้ การกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี ในฐานะสมาชิกสังคมและได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปแบบของการตัดสินใจ กำหนดชะตาชีวิตของตนเองอย่างที่ต้องการ นอกจากนี้ยังได้เสนอข้อสรุปเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

1. กลไกการพัฒนาต้องเคลื่อนย้ายจากรัฐสู่ประชาชนโดยมีบทบาทหลักในการพัฒนา
2. เป้าหมายการพัฒนา คือ การพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนเพื่อการพึ่งตนเอง มิใช่พึ่งพารัฐหรือองค์กรพัฒนาจากภายนอก
3. กระบวนการพัฒนาต้องยึดหลักล่างสู่บนมากกว่าบนสู่ล่าง

ชูเกียรติ (2535) ได้กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมเกิดมาจากความเชื่อที่ว่า มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีปัญญา ตระหนักรู้และควบคุมสิ่งแวดล้อมได้ ดังนั้น มนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ห่างไกลเพียงใดจึงควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อชีวิตของเขาเอง”

อรพินท์ (2538) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในเชิงของการพัฒนาว่า”หมายถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนหรือประชาชนในการที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานพัฒนาของภาครัฐ เป็นลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างหนึ่ง แต่การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้างกว่า อาจจะหมายถึงการเข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ของชุมชนโดยตรง”

ซึ่งสอดคล้องกับ WHO/UNICEF (1978) และ United Nations (1978) อ้างโดย ปาริชาติ และคณะ (2542) ที่กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนสามารถที่จะแสดงออกซึ่งความต้องการของตน การจัดอันดับความสำคัญการเข้าร่วมในการพัฒนา และได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้น ซึ่งจะเน้นที่การให้อำนาจการตัดสินใจแก่ประชาชนกิจกรรมนั้นๆด้วยความสมัครใจ”

ปาริชาติ และคณะ (2542) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า “คือการที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตน ในการจัดการควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ประชาชนพัฒนาการรับรู้ สถิติปัญหาและความสามารถในการตัดสินใจกำหนดชีวิตด้วยตนเอง ถือได้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นทั้งวิธีการ (Means) และเป้าหมาย (Ends) ในเวลาเดียวกัน” ซึ่งสอดคล้องกับยุวพันธ์ (2526) ที่เน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวเอง ซึ่งใกล้เคียงกับความหมายการมีส่วนร่วมของ อकिन (2531) อ้างโดย นิสากร (2530) และบัณฑิต (2533) ที่เห็นว่าประชาชนจะเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ทำทุกอย่างไม่ใช่หน่วยงานภายนอกกำหนดไปแล้วให้ประชาชนเป็นผู้คิดขึ้นเอง โดยจะเน้นการมีส่วนร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องที่ประชาชนเป็นผู้ที่คิดขึ้นเอง โดยจะเน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของประชาชนจากความคิดสร้างสรรค์นั้นประกอบกับความชำนาญ ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนในการแก้ปัญหาร่วมกัน มีการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และการสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ ปรีชา (2543) ยังได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า เป็นการที่มวลชนมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลายระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาและเป้าหมายสูงสุดของสังคม รวมทั้งโอกาสในการกำหนดการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และการมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงาน การดำเนินงานในโครงการพัฒนาและการประเมินผลซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดการพัฒนาตามแนวทางที่สนองความต้องการพื้นฐานของประชาชน

จากแนวคิดต่าง ๆ ของผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการ พบว่ามีจุดร่วมกันได้แก่ ประชาชน ชุมชน หรือกลุ่ม ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจว่า ควรทำอะไร และทำอย่างไร ประกอบกับการให้ความร่วมมือในการดำเนินงานตามการตัดสินใจนั้น และการได้รับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึงการสนองความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน

จากความหมายของการมีส่วนร่วมที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การที่บุคคล กลุ่ม ได้รับโอกาสของการเข้าร่วมในกระบวนการ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านการพัฒนา รวมไปถึงการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน ที่แสดงออก

ถึงความต้องการของตนต่อกลุ่ม องค์กร ชุมชน และภูมิภาค ในรูปแบบต่าง ๆ ของบุคคล กลุ่ม องค์กร และการมีส่วนร่วมของเยาวชนนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนแต่ละคนเรียนรู้จากกิจกรรมที่ปฏิบัติ การที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อตนเอง ต่อที่อยู่อาศัย ต่องานอาชีพ ต่อกลุ่มและต่อ สังคม ทำให้เป็นการเปิดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่เยาวชนจากกิจกรรมที่ปฏิบัติ อีกทั้งเป็นการเพิ่ม ความสามารถ และความชำนาญให้แก่วัยรุ่นที่เข้าร่วมในการมีส่วนร่วมนั้นๆ มากยิ่งขึ้น

2.5.2 ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม

ประวิทย์ (2544) อ้างโดย สุภาวดี (2545) มองการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนถึง ลักษณะและผลของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. **พื้นฐานของการเข้าร่วม** ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมที่มาจากแรงจูงใจภายในจะเป็น แรงหนุน หรือช่วยให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ส่วนการมีส่วนร่วม ที่มาจากปัจจัยภายนอก โดยอาศัยอำนาจบารมี หรือแรงบีบบังคับจากผู้มีอำนาจ ความเกรงใจ หรือ อิทธิพลของผู้มีอำนาจนอกชุมชนถึงจะสามารถกระทำได้สำเร็จ แต่ก็ไม่มีผลผูกพันทางใจ ความยั่งยืน ต่อเนื่องของกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ก็จะลดลง

2. **รูปแบบของการเข้าร่วม** การเข้าร่วมของประชาชนนั้นเป็นการเข้าร่วมโดยผ่าน องค์กรจัดตั้งของประชาชนเองโดยเฉพาะกิจกรรมที่คำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับของประชาชน สำหรับการเข้าร่วมกิจกรรม โดยผ่านกลุ่มตัวแทนกลุ่ม เช่น กรรมการหมู่บ้าน การเข้าร่วมของ ประชาชนจะอยู่ในลักษณะผู้ให้การสนับสนุน และให้ความร่วมมือ

3. **ขอบเขตของการมีส่วนร่วม** เป็นช่วงเวลาการมีส่วนร่วม การใช้เวลาเข้าร่วมในกิจกรรม หรือโครงการต่าง ๆ จะใช้เวลาากน้อยแตกต่างกัน ความถี่ห่างของจำนวนครั้งที่เข้าร่วม ความ สม่ำเสมอและฤดูกาล ที่เหมาะสมช่วงเวลาที่ใช้ในกิจกรรมแต่ละครั้ง

4. **ผลของการเข้าร่วม** ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนทำให้เกิดการรวมพลังที่ จะสร้างอำนาจต่อรองให้ชุมชนมีศักยภาพเป็นตัวของตัวเองสร้างปฏิสัมพันธ์อันดี มีความสามัคคีใน มวลสมาชิกของชุมชน

และบัณฑิร (2537) อ้างโดย ประวิทย์ (2544) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพ ออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญ ของความต้องการด้วย

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย เป็นการประเมินผลก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ หรือกระทำในรูปแบบของการประเมินผลรวม ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมยอด

ส่วน อคิน (2531) ได้สรุปรูปแบบการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาในการพิจารณาปัญหาและการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ตลอดจนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหา
3. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและพิจารณาแนวทางและวิธีการแก้ปัญหา ได้แก่วางแผนโครงการเป็นขั้นตอนนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ
4. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา เช่น การดำเนินโครงการ ซึ่งต้องทำประโยชน์กับโครงการ
5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลของกิจกรรม

และ John M. Cohen and Noman T. Uphoff (1980) อ้างโดย ปาริชาติ และคณะ (2542) ได้แบ่งระดับของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ประกอบด้วยการริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วยการสนับสนุนทรัพยากร การบริหาร การประสานความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วยผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วมนั้น มีหลากหลายตามลักษณะของวัตถุประสงค์ของกลุ่ม เนื้อหาสาระของการบริหารจัดการภายในกลุ่ม รวมทั้งคุณลักษณะโดยพื้นฐานและความสัมพันธ์ของบุคคล กลุ่มองค์กรในการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อให้เป็นไปตามความต้องการและเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.5.3 กระบวนการมีส่วนร่วม

สุวรรณ (2543) อ้างโดย สุภาวิณี (2545) ได้อธิบายไว้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมสัมพันธ์กับความต้องการเพิ่มอำนาจการควบคุมเหนือทรัพยากร และกลุ่มสถาบันต่าง ๆ ที่ควบคุมสถานภาพทางสังคม และการเคลื่อนไหวที่ผ่านมาซึ่งได้แยกออกจากการควบคุม ทรรศนะความเห็นนี้ไม่หนักแน่นพอที่จะชี้ให้เห็นถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

จากการอภิปรายกระบวนการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับการที่กลุ่มคนจนไม่ได้มีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ของความพยายามพัฒนา อาจสรุปได้ว่ามีจุดประสงค์ 2 อย่าง ที่มีผลต่อความร่วมมือ หนึ่งคือ ความร่วมมือที่ถูกต้องเหมือนเป็นกุญแจในการรวบรวมทรัพยากรมนุษย์ในแง่ของการกระตุ้นการพัฒนาซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความเชื่อ กล่าวคือ ถ้าสามารถรวบรวมประชาชนให้เข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ ความสำเร็จก็จะเป็นไปได้มากขึ้น เพราะประชาชนจะมีโอกาสร่วมพิจารณาและรู้ถึงความต้องการพื้นฐาน สิ่งที่สำคัญของการนี้ คือ ทำอย่างไรที่จะชักชวนให้ประชาชนหันมาร่วมมือกันอย่างผู้ประสานงานด้านการผลิต และการเตรียมอุปกรณ์ และการปฏิบัติขั้นพื้นฐาน โดยมีภาครัฐบาลเป็นผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง โดยรูปแบบความร่วมมือนี้ได้ถูกนำมาอธิบายในด้านของการรวบรวมสมาชิกปฏิบัติการใช้แรงกระตุ้น อีกด้านหนึ่งคือ ความมีอิสระในความร่วมมือซึ่งผ่านกระบวนการตัดสินใจที่นำไปสู่ความสำเร็จในการรวมพลัง และการควบคุมทรัพยากรสำหรับแนวคิดนี้กระบวนการมีส่วนร่วมเปรียบเสมือนขั้นตอนที่ประชาชนได้ค้นหาเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มความสำเร็จต่อการบริหารทรัพยากร ซึ่งมีส่วนช่วยให้เขาได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ (สุวรรณ, 2543)

องค์ประกอบที่ทำให้การมีส่วนร่วมมีประสิทธิภาพ ประวิทย์ (2544) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่ทำให้การมีส่วนร่วมมีประสิทธิภาพได้แก่

1. ร่วมในกระบวนการทำงานพัฒนาของโครงการ
2. มีการแยกแยะกลุ่มคนคนและกลุ่มที่มีสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจแตกต่างกัน
3. การระดมความคิดเห็นจากประชาชนแบบล่างขึ้นบน
4. ใช้หลักการพึ่งตนเองแทนการพึ่งพา
5. ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาโดยใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชน
6. กิจกรรมในโครงการพัฒนามีการควบคุมโดยกลุ่ม

ข้อควรคำนึงต่อกระบวนการมีส่วนร่วม

การอธิบายถึงกระบวนการมีส่วนร่วมนั้นจะดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับนิยาม และระดับของการมีส่วนร่วม ประเด็นของการมีส่วนร่วมไม่ใช่แค่มีส่วนร่วมเพียงการปฏิบัติ แต่ต้องให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งควรคำนึงถึงข้อสังเกตของ Uphoff (1993) อ้างโดย สุภาวิณี (2545) ที่ว่าการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นการมีส่วนร่วมแบบไม่จริง ทั้งนี้ข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมแบบไม่จริงเกี่ยวข้องกับความไม่เท่าเทียมกันของอำนาจและการควบคุมที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมที่แท้จริง เช่นการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่ไม่แท้จริง เนื่องจากการที่คนใดคนหนึ่งมีอำนาจเหนือคนอื่นในกลุ่ม มีความรู้สึกดีกว่าคนอื่นในชุมชน คนเหล่านี้มักจะทำให้เรื่องที่เขาสนใจหรืออยากทำ กลายเป็นเรื่องของกลุ่ม

Sanask (1996) อ้างโดย สุภาวิณี (2545) ได้ศึกษากระบวนการเสริมพลัง (Empowerment) สตรีชนบท โดยประยุกต์ใช้การกระตุ้น ประสานให้สตรีมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในกิจกรรมหลากหลายของชุมชน เพื่อเพิ่มความสามารถและศักยภาพที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของชีวิตและชุมชนในทิศทางที่สตรีต้องการ การวิจัยนี้ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของกลุ่มเล็ก ๆ ที่สามารถเสริมพลังตัวเองในการใช้อำนาจ

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาจะมีลำดับขั้นตอนของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่แตกต่างกันมากนัก จะแตกต่างกันบ้างในส่วนของการรายละเอียด แต่โดยรวมแล้วจะเริ่มจากเรื่องที่ย่อยไปสู่เรื่องที่ยากขึ้นและมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น เพื่อให้เป็นไปอย่างธรรมชาติ และเกิดความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมให้มากที่สุด โดยให้ความสำคัญกับเจ้าของปัญหาซึ่งจะเป็นผู้กำหนดแบบแผนในการปฏิบัติของตนเอง เป็นผู้กำหนดกระบวนการให้ได้มาของแผนปฏิบัติตั้งแต่เริ่มต้น จนถึงการประเมินผลขั้นสุดท้าย ซึ่งจะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.5.4 ปัจจัยของการมีส่วนร่วม

ปัจจัยของการมีส่วนร่วมนั้น ประมาณ (2538) ได้ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการศึกษาและการพัฒนาของชุมชนชนบท พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ สภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์ภายในชุมชน แรงผลักดันด้านบุคคล โครงสร้างของกลุ่ม ความถี่และระยะเวลาที่มีสัมพันธ์ของกลุ่ม

ส่วน อนุภาพ (2528) ได้เสนอเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา คือ สภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและกายภาพที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจในการตัดสินใจให้แก่ประชาชนในการกำหนดกิจกรรมพัฒนาและยังได้เพิ่มเติมในเรื่องของความเต็มใจและเห็นแก่ผลประโยชน์ในการเข้าร่วมที่มีใช้การบังคับ

สำหรับในด้านสังคมและจิตวิทยาของบุคคลและกลุ่ม ยังเป็นสถานการณ์ผลักดันให้บุคคลรวมกลุ่มกันวางแผนและร่วมกันแก้ไขปัญหาของส่วนร่วมโดย สากล (2532) ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมเกิดจาก

- 1) ความสนใจ และความห่วงกังวลร่วมกัน
- 2) ความเดือดร้อน และความไม่พึงพอใจร่วมกัน
- 3) การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา

ส่วนกระบวนการที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมนั้น นเรศ (2541) ได้เสนอยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ด้าน คือ

1) การจัดกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมสามารถทำได้หลายวิธี ดังต่อไปนี้

- การจัดการเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ
- การจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกลุ่มองค์กรต่างๆ ภายในชุมชน และระหว่างชุมชน
- การจัดทัศนศึกษาดูงาน การเชิญผู้มีประสบการณ์มาให้ข้อคิดเห็น และแลกเปลี่ยนแนวคิด และประสบการณ์
- การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่าง ๆ
- การลงมือปฏิบัติจริง
- การถอดประสบการณ์และสรุปบทเรียนจะนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทำงานที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

2) การพัฒนาผู้นำและเครือข่าย เพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความรู้หรือความสามารถที่มีอยู่ จะช่วยให้ผู้นำสามารถริเริ่มกิจกรรม การแก้ไขปัญหา หรือกิจกรรมการพัฒนาได้ โดยการ

- แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำ ทั้งภายในชุมชนเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่กว้างและชัดเจนขึ้น
- สนับสนุนให้เกิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง
- การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง จะทำให้เกิดกระบวนการจัดการและการจัดองค์กรร่วมกัน

ปาริชาติ และคณะ (2542) ได้สรุปปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมจากการศึกษาเอกสารงานวิจัย พบว่ามีปัจจัยส่วนใหญ่ที่มีความคล้ายคลึงกัน ดังนี้

1. การที่ประชาชนได้มีการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ
2. การได้เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน
3. การได้รับการอบรม การศึกษาดูงานและการได้รับข้อมูลข่าวสาร
4. การมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการทำงาน

กล่าวได้ว่า ระบบการเมืองการปกครอง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมจัดว่าเป็นเงื่อนไขที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ได้ข้ณะเดียวกัน เงื่อนไขทางด้านสังคมและจิตวิทยาของบุคคลและกลุ่ม ยังเป็นสถานการณ์ที่ผลักดันให้บุคคลรวมกลุ่มกันวางแผน และร่วมกันแก้ไขปัญหของส่วนรวม โดยที่ประชาชนเองต้องมีความเต็มใจและเห็นประโยชน์ในการเข้าร่วมมิใช่เป็นการบังคับ

สรุปแล้ว ปัจจัยที่ทำให้เกิดแรงกระตุ้นแก่เยาวชน ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ ปัจจัยภายในตัวบุคคล คือ ความรู้สึก ความคาดหวัง และความต้องการที่จะเป็นแรงผลักดัน และปัจจัยภายนอก คือ แรงเสริมที่ช่วยกระตุ้นให้ปัจจัยภายในตัวบุคคล เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น คือ รางวัลตอบแทน ผลสำเร็จของกิจกรรมนั้น ๆ สภาพแวดล้อมทางสังคม ทางการเมือง และทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดแรงกระตุ้นและแรงเสริมเกิดการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมมาก การศึกษาในครั้งนี้ ได้นำแนวคิดการมีส่วนร่วมมาเป็นแนวคิดหนึ่ง เพื่อศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาฐานข้อมูลการทำงานของเกษตรกรตำบลป่าสัก โดยการให้เยาวชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาฐานข้อมูลการทำงานด้วย เช่นเดียวกับที่ประชาชนดำเนินการมีส่วนร่วมในสังคมด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องต่อวิถีชีวิตของตน ภายใต้ปัจจัยที่นำมาซึ่งการมีส่วนร่วมในกระบวนการและรูปแบบของการดำเนินกิจกรรมที่มีส่วนคล้าย หรือเลียนแบบเอาอย่างการกระทำของผู้คนในท้องถิ่น ชุมชน ที่ได้รับการถ่ายทอด การส่งผ่านประสบการณ์อย่างสร้างสรรค์ ทำให้เกิดความร่วมมือของทุกฝ่ายในชุมชน ต่อการแก้ไขปัญหาการทำงานที่เกิดขึ้นในชุมชนต่อไป

2.5.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วม

การศึกษาวิจัย ที่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมนั้น พบว่ามีผู้ศึกษาอยู่มากพอสมควร ดังจะพบได้จากงานวิจัยภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย สำนักงานภาค (สกว.ภาค) ที่มุ่งเน้น สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เช่น กำธร (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบบริหารกองทุนหมู่บ้านของตำบลทาลาดุก อำเภอมะเภา

จังหวัดลำพูน พบว่าผู้นำและองค์กรชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อกระบวนการบริหารของกองทุนที่แสดงถึงความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อสมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชนอย่างมีหลักเกณฑ์เท่าเทียมกัน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนสามารถพึ่งตนเองได้และยกระดับพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้นอีกด้วย

นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยของนักศึกษาปริญญาโท ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โกมล (2543) ได้ศึกษาวิจัยโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ในเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรของ องค์การบริหารส่วนตำบลสันทราย และแม่แฝกใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชุมชนได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในทุก ๆ ขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย ทำให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้และสามารถนำไปแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ด้วยตัวเอง ทั้งนี้ชุมชนจะสามารถนำกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ไปพัฒนา ประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาด้านอื่น ๆ ของชุมชนอีกด้วย นอกจากประเด็นในการศึกษาวิจัยแล้ว งานวิจัยนี้ได้มีการวิจัยต่อยอดจากการศึกษากลุ่มอาชีพเกษตรกรจนพัฒนาเป็นเครือข่าย เพื่อการจัดการที่ยั่งยืน สุวรรณ (2543) ได้ทำการศึกษาต่อยอดงานวิจัยของคุณโกมล สันั่น ก้อง ในเรื่องของการพัฒนาเครือข่ายกลุ่มอาชีพของเกษตรกร ตำบลสันทราย อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่ากระบวนการมีส่วนร่วมนี้ทำให้กลุ่มเกษตรกรตำบลสันทราย ได้เกิดกระบวนการเรียนรู้และสามารถพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มเกษตรกรตำบลสันทรายได้ โดยมีรูปแบบการจัดการเครือข่ายที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน และในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ สุรินทร์ (2542) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการป่าชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของบ้านหนองผึ้ง ตำบลทากาศ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน พบว่า การจัดการป่าชุมชนของบ้านหนองผึ้งนั้นประสบความสำเร็จได้ก็เพราะการมีส่วนร่วม การดึงบุคคล หน่วยงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมในกระบวนการวิจัยด้วยนั้น ทำให้เกิดความร่วมมือของหลาย ๆ กลุ่ม บุคคลหรือองค์กรในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการป่าของชุมชน งานวิจัยดังกล่าวมีลักษณะการดำเนินงานในลักษณะของการที่คนนอกชุมชนเข้าไปดำเนินการวิจัยร่วมกับคนในชุมชน โดยทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นประสาน (Facilitation) ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยมีเครื่องมือที่ส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้หลายวิธีด้วยกัน ตัวอย่างเช่น AIC, Focus Group เป็นต้น

2.6 แนวคิดและทฤษฎีการติดต่อสื่อสารและการประชาสัมพันธ์

การติดต่อสื่อสาร

ความหมายของการสื่อสาร

ฉัตรยาพร และมัทนียา (2545) ได้ให้ความหมายของการติดต่อสื่อสารว่า หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ความคิดและความรู้สึกระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ส่งข่าวสาร อีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้รับข่าวสารเพื่อให้เกิดการรับรู้ร่วมกันและแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อกัน และ นรินทร์ชัย (2542) ได้นิยามคำว่า การสื่อสาร เป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยใช้สื่อหรือช่องทางต่างๆ เพื่อมุ่งหมายโน้มน้าวจิตใจให้เกิดผลในการให้เกิดการรับรู้หรือให้เปลี่ยนทัศนคติ หรือให้เปลี่ยนพฤติกรรม อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง และกิดานันท์ (2536) กล่าวว่า การสื่อสาร (Communication) คือกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสารระหว่างบุคคลต่อบุคคลหรือบุคคลต่อกลุ่ม โดยใช้สัญลักษณ์ สัญลักษณ์ หรือพฤติกรรมที่เข้าใจกัน โดยมีองค์ประกอบดังนี้

1. **ผู้ส่งสาร** คือผู้ที่ทำหน้าที่ส่งข้อมูล สารไปยังผู้รับสารโดยผ่านช่องทางที่เรียกว่าสื่อ ถ้าหากเป็นการสื่อสารทางเดียวผู้ส่งจะทำหน้าที่ส่งเพียงประการเดียวแต่ถ้าเป็นการสื่อสาร 2 ทาง ผู้ส่งสารจะเป็นผู้รับในบางครั้งด้วย ผู้ส่งสารจะต้องมีทักษะในการสื่อสาร มีเจตคติต่อตนเอง ต่อเรื่องที่จะส่ง ต้องมีความรู้ในเนื้อหาที่จะส่งและอยู่ในระบบสังคมเดียวกับผู้รับก็จะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ
2. **ข่าวสาร** ในกระบวนการติดต่อสื่อสารก็มีความสำคัญ ข่าวสารที่ดีต้องแปลเป็นรหัสเพื่อสะดวกในการส่ง การรับและตีความเนื้อหา อีกทั้งการจัดสารก็จะต้องทำให้การสื่อสารความหมายง่ายขึ้น
3. **สื่อหรือช่องทางในการรับสาร** คือ ประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกายสัมผัส และตัวกลางที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เช่น สิ่งพิมพ์ กราฟิก สื่ออิเล็กทรอนิกส์
4. **ผู้รับสาร** คือผู้ที่เป็นเป้าหมายของผู้ส่งสาร การสื่อสารจะมีประสิทธิภาพ ผู้รับสารจะต้องมีประสิทธิภาพในการรับรู้ มีเจตคติที่ดีต่อข้อมูลข่าวสาร ต่อผู้ส่งสารและต่อตนเอง

รูปแบบของการสื่อสาร

ลิน (2544) ได้ยกตัวอย่างรูปแบบการสื่อสารไว้หลายรูปแบบ ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะพูดถึงรูปแบบการสื่อสารเชิงกระบวนการของเบอร์โล โดยมีรายละเอียดดังนี้

รูปแบบการสื่อสารของเบอร์โล (Berlo's S-M-C-R Model) เป็นรูปแบบการสื่อสารที่มีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร การที่จะทำให้กระบวนการสื่อสารตามรูปแบบนี้มีคุณภาพและประสิทธิผล ผู้ส่งสารและผู้รับสารจะต้องมีความเหมือนกัน กล่าวคือ มีภูมิหลังด้านทักษะการสื่อสาร ทักษะคิด ความรู้ ระบบสังคม และวัฒนธรรมเหมือนกัน องค์ประกอบของการสื่อสารตามรูปแบบของเบอร์โล ได้แก่ ผู้ส่งข่าวสาร ข่าวสาร ช่องทาง และผู้รับข่าวสาร เรียกว่า **การสื่อสารแบบ S-M-C-R** ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบสองทาง เช่นการพูดโทรศัพท์ หรือการสนทนากัน ผู้ส่งข่าวสารหรือผู้พูดก็กลายเป็นผู้รับข่าวสารหรือผู้ฟัง และผู้ฟังหรือผู้รับข่าวสารก็กลายเป็นผู้ส่งข่าวสารในขณะเดียวกัน จะเห็นว่ารูปแบบการสื่อสารแบบ S-M-C-R ของเบอร์โลมีข้อมูลย้อนกลับและผลของการสื่อสาร ซึ่งเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์

กล่าวโดยสรุปแล้วการติดต่อสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้เกิดการยอมรับ เกิดความพึงพอใจ และเกิดการตัดสินใจ หรือแสดงพฤติกรรมตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่คาดหวัง ในงานวิจัยเรื่องนี้ต้องใช้การสื่อสารเป็นปัจจัยหลักเพื่อให้บุคคลเป้าหมายในงานวิจัยเข้าใจและเข้าร่วมในการทำงาน อีกทั้งการติดต่อสื่อสารจะทำให้เห็นถึงปฏิกิริยาต่างๆ ที่บุคคลเป้าหมายแสดงออกถึงงานวิจัยเรื่องนี้ด้วย

การประชาสัมพันธ์

ความหมายของการประชาสัมพันธ์

นงลักษณ์ (2539) ได้ให้ความหมายของการประชาสัมพันธ์ว่าหมายถึง การสร้างความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับประชาชน และอลิสรา (2544) ได้ให้ความหมายของการประชาสัมพันธ์ไว้ว่า หมายถึง การดำเนินการของสถาบันที่มีการวางแผน มีการกระทำที่ต่อเนื่อง และประพฤติปฏิบัติอยู่บนพื้นฐานของความจริงโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มประชาชน ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและสนับสนุนซึ่งกันและกันระหว่างสถาบันและกลุ่มประชาชน

สะอาด อังโดย พรทิพย์ (2530) ได้กล่าวว่า การประชาสัมพันธ์คือ วิธีการของสถาบันอันมีการวางแผนและกระทำต่อเนื่องกันไป ในอันที่จะสร้างหรือยังให้เกิดความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มประชาชนเพื่อให้สถาบันหรือกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจและให้ความสนับสนุนร่วมมือซึ่งกันและกัน อันจะเป็นประโยชน์ให้สถาบันนั้นดำเนินการไปได้ผลดีสมความมุ่งหมาย โดยมีประชาติเป็นแนวบรรทัดฐานอันสำคัญด้วย

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การประชาสัมพันธ์ หมายถึง การดำเนินการขององค์กรในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดี หรือการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ไปยังกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและสนับสนุนซึ่งกันและกันระหว่างองค์กรกับประชาชน

วัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์

อลิศรา (2544) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ว่าการประชาสัมพันธ์มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อสร้างความนิยมให้เกิดในหมู่ประชาชน เมื่อทำให้ประชาชนนิยมชมชอบ เลื่อมใสศรัทธาแล้วจะมีผลทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
2. เพื่อป้องกันรักษาชื่อเสียงของสถาบัน การจะรักษาชื่อเสียงไว้ได้นั้นจะต้องดำเนินงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ปฏิบัติถูกต้องตามระเบียบ กฎหมายต่างๆ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม รับผิดชอบต่อสังคม โดยเข้าร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และต้องพัฒนาสถาบันให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน สิ่งแวดล้อม ตลอดจนสถานการณ์ต่างๆที่เปลี่ยนแปลงไป
3. เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การดำเนินงานประชาสัมพันธ์นั้นนอกจากจะเป็นการเผยแพร่ข่าวสารแล้ว หน่วยงานต้องรับฟังข้อมูลข่าวสารจากประชาชน เพื่อให้ทราบถึงความรู้สึกนึกคิดหรือปฏิกิริยาของประชาชนที่มีต่อหน่วยงานด้วย เพื่อนำข้อมูลต่างๆ ที่ได้นั้นมาประกอบการวางแผนและปรับปรุงการดำเนินงานของหน่วยงาน
4. เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและทำให้ประชาชนร่วมมือกับสถาบัน การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องนั้นต้องกระทำโดยการนำเสนอข่าวสารที่เป็นจริง ให้เกิดความเข้าใจอย่างมีเหตุผลมิใช่การโฆษณาชวนเชื่อ เมื่อประชาชนมีความเข้าใจที่ถูกต้องก็จะให้ความร่วมมือต่อสถาบัน
5. เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ การประชาสัมพันธ์ยึดหลักการดำเนินงานที่ว่าอยู่บนพื้นฐานของความจริง ซื่อสัตย์ และประพฤติปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ก็เพื่อจะทำให้ประชาชนโดยทั่วๆ ไปเกิดความเชื่อถือในสถาบัน อันจะทำให้เกิดความไว้วางใจ ยอมรับ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการดำเนินงานของสถาบัน
6. เพื่อช่วงงานด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ช่วยทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบัน เมื่อมีทัศนคติที่ดีแล้วก็พร้อมที่จะรับฟังข่าวสารการบริการต่างๆ ของสถาบัน อันจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดความต้องการใช้บริการของสถาบันในที่สุด

เครื่องมือและสื่อของการประชาสัมพันธ์

วิรัช (2535) ได้กล่าวถึง ประเภทของเครื่องมือและสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ ไว้ดังนี้ คือ การเผยแพร่หรือการกระจายข่าวสารต่างๆ ในงานประชาสัมพันธ์จำเป็นต้องใช้สื่อเป็นตัวกลางการถ่ายทอดให้ประชาชนเกิดความเข้าใจ นิยมศรัทธาและสามารถเรียกร้องความร่วมมือ สนับสนุนได้แต่ไม่ว่าสื่อออกมาเป็นคำพูด สิ่งพิมพ์ โสตทัศนูปกรณ์ ตลอดจนสื่ออื่นๆ นั้น ล้วนแต่ต้องอาศัยตัวช่วยในการทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อให้ผู้รับ ผู้ฟัง ได้รับข่าวสารและข้อมูลถูกต้องตรงกัน ทั้งนี้เพราะความสำเร็จหรือความล้มเหลวของงานด้านประชาสัมพันธ์นั้น ส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับการใช้เครื่องมือและสื่อในการประชาสัมพันธ์ให้เหมาะสมถูกต้องตามลักษณะการใช้สื่อและต้องพิจารณาศึกษา ถึงข้อดีข้อเสียของเครื่องมือแต่ละประเภท และลักษณะการใช้ที่แตกต่างกัน การติดต่อสื่อสารจะได้ผลมากหรือน้อยเพียงใด นอกจากจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ร่วมกันของผู้รับและผู้ส่งแล้ว ยังขึ้นอยู่กับลักษณะของข่าวสารและวิธีการติดต่อสื่อสาร ตลอดจนกลวิธีต่างๆ อันเป็นศาสตร์และศิลป์ในการติดต่อสื่อสารประกอบด้วย จึงจะทำให้การติดต่อสื่อสารประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้จามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นอกจากนั้นสื่อชนิดหนึ่งซึ่งเป็นที่นิยมใช้ในงานประชาสัมพันธ์ ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง เป็นเครื่องมือและสื่อในการประชาสัมพันธ์ที่มีบทบาทและความสำคัญยิ่งของประเทศไทย

การวางแผนประชาสัมพันธ์

พรทิพย์ (2542) ได้แบ่งขั้นตอนการวางแผนประชาสัมพันธ์ไว้ดังนี้

1. วิเคราะห์สถานการณ์ (ค้นหาข้อมูล)

เพื่อให้ทราบจุดยืนขององค์กร ผู้วางแผนต้องมีความรู้ ความเข้าใจในภาพลักษณ์หรือสถานะขององค์กรตั้งแต่ภูมิหลังจนถึงปัจจุบันอย่างถ่องแท้ ไม่ว่าจะเป็นจุดอ่อน (Weakness) จุดแข็ง (Strength) โอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Threat) อีกทั้งต้องเข้าใจในสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งอาจหาคำตอบได้จาก เอกสารหรือการทำวิจัย

2. กำหนดวัตถุประสงค์

การกำหนดวัตถุประสงค์เป็นสิ่งสำคัญมากในการวางแผนการประชาสัมพันธ์เพราะเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและกิจกรรมประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการเลือกกลุ่มเป้าหมาย เลือกสื่อ และการตั้งงบประมาณต่อไป ฉะนั้นการดำเนินการประชาสัมพันธ์จะดีหรือไม่ดี มีแก่นสารหรือไม่ อย่างไร ขึ้นอยู่กับการกำหนดวัตถุประสงค์ในแผนงานประชาสัมพันธ์ วัตถุประสงค์อาจมีหลายวัตถุประสงค์ แต่ต้องรู้จักจัดลำดับความสำคัญ (Priorities) ให้ได้ หลักการจัดลำดับความสำคัญของวัตถุประสงค์มี 5 ประการ คือ

- 2.1 ความสำคัญของวัตถุประสงค์ (Importance) ในแง่ของความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ
- 2.2 ระยะเวลา (Timing) สามารถจัดให้เข้าระยะเวลาพอดีกับโครงการหรือกำหนดหลักการได้หรือไม่
- 2.3 ความเป็นไปได้ (Feasibility) สามารถปฏิบัติการให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดหรือไม่ หรือเป็นแค่ความคิดที่เล็งผลเลิศเท่านั้น
- 2.4 ความพร้อมของเครื่องมือสื่อสาร (Availability of Means of Communication) กลุ่มเป้าหมายสามารถใช้สื่อเผยแพร่ข่าวสารให้ไปถึงหรือไม่ ถ้าสามารถใช้สื่อเข้าถึงจะใช้สื่อประเภทใด ใช้ได้โดยประหยัดหรือไม่
- 2.5 งบประมาณ (Budgeting) ปัญหาเรื่องเวลาและเงินเป็นปัญหาสำคัญเสมอในการวางแผนงบประมาณจึงขึ้นอยู่กับขนาดและทรัพยากรของหน่วยงานประชาสัมพันธ์

3. กำหนดกลุ่มเป้าหมาย

การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการประชาสัมพันธ์จะแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

- 3.1 กลุ่มเป้าหมายภายในหน่วยงาน (Internal Public)
- 3.2 กลุ่มเป้าหมายภายนอกหน่วยงาน (External Public)
 - 3.2.1 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานโดยตรง
 - ลูกค้า
 - ผู้ถือหุ้น
 - นักลงทุน
 - 3.2.2 ชุมชน
 - 3.2.3 กลุ่มพลังอำนาจ
 - เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง
 - นักการเมืองท้องถิ่น
 - นักการเมืองที่เกี่ยวข้อง
 - สื่อมวลชน
 - อื่น ๆ (กลุ่มอนุรักษ์ และนักวิชาการ)
 - 3.2.4 ประชาชนทั่วไป

4. กำหนดโครงการ / กิจกรรม / วิธีการ

ในแต่ละแผนการประชาสัมพันธ์จะต้องมีการกำหนดยุทธวิธีการประชาสัมพันธ์ไว้ว่าจะมีโครงการอะไร เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และในแต่ละโครงการจะมีกิจกรรมประชาสัมพันธ์พร้อมวิธีการ รายละเอียดในการดำเนินงาน ซึ่งการเขียนโครงการจะประกอบไปด้วย

- 4.1 ชื่อแผนและ / หรือโครงการ
- 4.2 วัตถุประสงค์และเป้าหมาย
- 4.3 ผู้รับผิดชอบโครงการ
- 4.4 กลุ่มเป้าหมาย
- 4.5 กิจกรรมพร้อมรายละเอียดของกิจกรรม
- 4.6 สื่อที่จะผลิตหรือใช้เผยแพร่
- 4.7 ตารางกำหนดเวลาปฏิบัติงาน
- 4.8 งบประมาณ
- 4.9 ผลที่คาดว่าจะได้รับ
- 4.10 หน่วยงานหรือเกณฑ์การวัดผลงาน
- 4.11 หน่วยงานผู้เข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการ

5. เลือกเครื่องมือ หรือสื่อ

เมื่อกำหนดกลุ่มเป้าหมายได้แล้ว ในการที่จะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มให้ได้ผลนั้น จะต้องอาศัยเครื่องมือหรือสื่อที่จะนำข่าวสารไปยังผู้รับข่าวสารในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ

5.1 สื่อที่นักประชาสัมพันธ์ควบคุมได้ (Controlled Media) คือ สื่อที่นักประชาสัมพันธ์สามารถควบคุมได้ทั้งการผลิต เนื้อหาสาระ วิธีและความถี่การนำเสนอ รวมทั้งสื่อมวลชนที่นักประชาสัมพันธ์ซื้อเนื้อที่และเวลาในการเผยแพร่ข่าวสารขององค์กรด้วย

- 5.1.1 สื่อบุคคล
- 5.1.2 สื่อสิ่งพิมพ์
- 5.1.3 สื่ออิเล็กทรอนิกส์
- 5.1.4 สื่อโสตทัศนูปกรณ์
- 5.1.5 สื่อกิจกรรม
- 5.1.6 สื่อมวลชน
- 5.1.7 สื่ออื่น ๆ

5.2 สื่อที่นักประชาสัมพันธ์ไม่สามารถควบคุมได้ (Uncontrolled Media) ได้แก่ สื่อมวลชนแขนงต่างๆ ซึ่งมีอิสระในการเผยแพร่ข่าวสารโดยปราศจากการควบคุมของนักประชาสัมพันธ์ในการดำเนินงานนักประชาสัมพันธ์ต้องขอความร่วมมือและพยายามให้สื่อมวลชนสามารถนำเสนอข่าวสารขององค์การได้อย่างน่าสนใจต่อสาธารณชน

5.2.1 หนังสือพิมพ์

5.2.2 นิตยสาร

5.2.3 วิทยุ

5.2.4 โทรทัศน์

5.2.5 ภาพยนตร์

นักประชาสัมพันธ์ที่ดีต้องรู้จักเลือกการใช้สื่อและบริหารการใช้สื่อให้เหมาะสม เพราะถ้าเลือกผิดก็จะมีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการสื่อสาร โดยจะต้องยึดหลัก 2 ประการ คือ (1) สื่อแต่ละสื่อจะเข้าถึงผู้รับสารที่แตกต่างกัน และสื่อแต่ละประเภทก็มีคุณสมบัติ (ข้อดี / ข้อด้อย) และมีความเหมาะสมต่อข่าวสารที่แตกต่างกัน (2) พยายามเลือกใช้สื่อที่สามารถควบคุมได้ และควบคุมไม่ได้ โดยให้มีการประสานประสานกันอย่างเหมาะสมแต่ต้องพิจารณาถึงงบประมาณ วัตถุประสงค์และเนื้อหาของ การประชาสัมพันธ์ กลุ่มเป้าหมาย ความพร้อมของบุคลากรและวัสดุ อุปกรณ์ และเวลา

6. กำหนดงบประมาณ

โดยทั่วไปในการกำหนดงบประมาณประชาสัมพันธ์จะแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

6.1 ค่าตอบแทน (Labor) ได้แก่เงินเดือนของพนักงานทุกระดับ ตั้งแต่ผู้บริหารที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญ เจ้าหน้าที่ธุรกิจ การเงิน หรือนักเขียน Freelance เป็นต้น

6.2 ค่าใช้จ่ายสำนักงาน (Office Overheads) ได้แก่ ค่าเช่าสถานที่ ค่าประกันภัย ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์ ค่าเบี้ยเลี้ยงเด็กประจำสำนักงาน ฯลฯ

6.3 วัสดุ (Materials) ได้แก่เครื่องเขียน อุปกรณ์ถ่ายภาพ แสตมป์ สิ่งพิมพ์ อุปกรณ์ด้านโสตทัศนศึกษา กระดานบอร์ด สไลด์ फिल्म เป็นต้น

6.4 ค่าใช้จ่าย (Expenses) ได้แก่ค่าใช้จ่ายของพนักงานในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ เช่น ค่ารถ ค่ารถไฟ ค่าเครื่องบิน ค่าเช่าโรงแรม ค่าเลี้ยงรับรอง ค่าอาหารกรณีมีงานเลี้ยงหรืองานแสดงอื่น ๆ

7. กำหนดการประเมินผล

ในการจัดทำแผนการประชาสัมพันธ์จำเป็นต้องกำหนดวิธีการติดตามและประเมินผลด้วยสาเหตุ 2 ประการ คือ

7.1 เพื่อให้สามารถวัดผลสำเร็จของแผนงานนั้น ๆ ว่าการประชาสัมพันธ์ที่ได้ทำไปแล้วสัมฤทธิ์ผลที่ตั้งไว้หรือไม่ อย่างไร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการปรับแผนหรือเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนครั้งต่อไป

7.2 เพื่อตรวจสอบว่าเวลาและงบประมาณที่ได้ใช้ไปนั้นได้ผลคุ้มค่าหรือไม่

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่างานการประชาสัมพันธ์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจในเรื่องต่างๆ แก่ประชาชนและทำให้กลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดความรู้และสนับสนุนการทำงานกิจกรรมต่างๆ ด้วย ด้วยเหตุนี้งานวิจัยเรื่องแนวทางพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสักโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน จึงต้องมีการประชาสัมพันธ์งานวิจัยอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีในการทำกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งเพื่อให้ประชาชนร่วมมือในการทำกิจกรรมต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

ในการดำเนินงานโครงการ “แนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” ได้มุ่งศึกษาถึงแนวทางในการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยการเข้ามามีส่วนร่วมของเยาวชนในพื้นที่ และศึกษาถึงเงื่อนไข/ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนา เพื่อที่จะนำข้อมูลต่างๆ มาวิเคราะห์ถึงแนวทางพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนอำเภอเมือง จังหวัดลำพูนและหาแนวทางในการนำฐานข้อมูลการทำนาที่ได้พัฒนาขึ้นโดยเยาวชนในพื้นที่กลับไปเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาต้นทุนการผลิตข้าวที่สูงขึ้นและหาวิธีในการลดต้นทุนการผลิตข้าว เกษตรกรในพื้นที่ตำบลป่าสัก อีกทั้งในการทำวิจัยผู้วิจัยได้นำงานวิจัยชิ้นนี้เข้าไปเป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะช่วยให้เยาวชนในพื้นที่ได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อเป็นกลุ่มเยาวชนประจำหมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อมุ่งหวังที่จะให้เยาวชนในพื้นที่ตำบลป่าสักมีการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ และประสบการณ์ในการทำวิจัยนี้จะป็นสิ่งกระตุ้นให้เยาวชนในพื้นที่แสดงออกถึงศักยภาพของตนเองในทางจะช่วยพัฒนาชุมชนของตน และสร้างพื้นที่ให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนอีกด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

1. สถานที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ได้ดำเนินการในพื้นที่ 7 หมู่บ้านในตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย หมู่ 8 บ้านห้วยม้าโก้ง หมู่ 9 บ้านกอเปา หมู่ 12 บ้านสันหลวง หมู่ 13 บ้านหนองชีว หมู่ 15 บ้านน้ำบ่อเหลือง หมู่ 16 บ้านทรายทอง หมู่ 17 บ้านใหม่ร่องเกลบ

2. บุคคลเป้าหมายและทีมวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีประชากรกลุ่มเป้าหมาย 7 หมู่บ้านในตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย หมู่ 8 บ้านห้วยม้าโก้ง หมู่ 9 บ้านกอเปา หมู่ 12 บ้านสันหลวง หมู่ 13 บ้านหนองชีว หมู่ 15 บ้านน้ำบ่อเหลือง หมู่ 16 บ้านทรายทอง หมู่ 17 บ้านใหม่ร่องเกลบ งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยที่เริ่มต้นจากความสนใจของเกษตรกรที่ต้องการทราบถึงเหตุที่ต้นทุนในการทำนาสูงขึ้นทุกปี เกษตรกรผู้ทำนาจึงมีการรวมตัวกันเพื่อศึกษาและงานวิจัยชิ้นนี้ก็ได้เข้ามาต่อยอดโดยให้เยาวชนในพื้นที่ทั้ง 7 หมู่บ้านเข้ามาจัดการในเรื่องของข้อมูลและช่วยกันพัฒนาข้อมูลเหล่านั้นเป็นฐานข้อมูลการทำนา ดังนั้นพื้นที่ทั้ง 7 หมู่บ้านดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มเป้าหมายครบ ประกอบด้วยเยาวชนที่เข้าร่วมทีมวิจัย และเกษตรกรผู้เข้าร่วมเป็นทีมวิจัย (รายละเอียดดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ข้อมูลจำนวนทีมวิจัยเยาวชนและนักวิจัยท้องถิ่นในพื้นที่ 7 หมู่บ้านของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนทีมวิจัยเยาวชน(คน)	นักวิจัยท้องถิ่นในแต่ละหมู่บ้าน (คน)
1. หมู่ 8 บ้านห้วยม้าโค้ง	10	2
2. หมู่ 9 บ้านกอเปา	5	1
3. หมู่ 12 บ้านสันหลวง	15	2
4. หมู่ 13 บ้านหนองชีว	5	1
5. หมู่ 15 บ้านน้ำบ่อเหลียง	5	1
6. หมู่ 16 บ้านทรายทอง	15	3
7. หมู่ 17 บ้านใหม่ร่องเกลบ	15	3
รวม	70	13

การศึกษาวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนั้นเยาวชนที่เข้าร่วมทำงานในงานวิจัยชิ้นนี้จะเข้าไปในลักษณะของ “ทีมวิจัย” ซึ่งหมายถึงนักวิจัยและกลุ่มเยาวชนที่ทำวิจัยร่วมกัน โดยแบ่งเป็น ทีมวิจัยหลัก และทีมวิจัยพื้นที่ โดย “ทีมวิจัยหลัก” เป็นทีมวิจัยที่ประกอบด้วยผู้วิจัยและแกนนำเยาวชนใน 7 หมู่บ้าน ทีมนี้จะเน้นทำงานตั้งแต่การเริ่มต้นศึกษาปัญหา การสำรวจพื้นที่เป้าหมาย การเข้าร่วมประชุมกับเกษตรกรเพื่อขอความร่วมมือ การหาวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการทำงาน การวิเคราะห์ผลและการเขียนรายงานความก้าวหน้า เป็นต้น

ในส่วนของงานในระดับพื้นที่นั้น “ทีมวิจัยพื้นที่” จะเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งจะเน้นบทบาทการเตรียมการและการดำเนินงานในระดับพื้นที่ทุกระบวนการของการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลการทำงานในพื้นที่เป้าหมาย การร่วมวิเคราะห์และสรุปข้อมูลในระดับพื้นที่

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ มีกลุ่มคนที่มีความสำคัญที่ทำให้งานวิจัยดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยกลุ่มคน ดังต่อไปนี้

ทีมวิจัยหลัก ประกอบด้วย

1. นายกิตติศักดิ์ ปวนปันคำ	นักวิจัย	
2. ด.ญ.ชลธิชา ไหมตั้ง	เยาวชนบ้านห้วยม้าโค้ง	หมู่ที่ 8
3. นายวีรพงศ์ ราชสัก	เยาวชนบ้านกอเปา	หมู่ที่ 9
4. นายปิยพันธ์ ย่องห้วย	เยาวชนบ้านสันหลวง	หมู่ที่ 12

5. น.ส.สุภาพร เสนพนัสศักดิ์	เยาชนบ้านหนองชีว	หมู่ที่ 13
6. ด.ญ.ศิริวิภาพร ทองดี	เยาชนบ้านน้ำบ่อเหล็ก	หมู่ที่ 15
7. ด.ญ.อภิญา สัจจ	เยาชนบ้านทรายทอง	หมู่ที่ 16
8. น.ส. พรรณี พรหมเศษศักดิ์	เยาชนบ้านใหม่ร่องเกลบ	หมู่ที่ 17

ทีมวิจัยพื้นที่ ประกอบด้วย

1. ด.ญ.ชลธิชา บุรีรัตน์ศรีสกุล	เยาชนบ้านห้วยม้าโค้ง	หมู่ที่ 8
2. ด.ญ.สุรนา ใจสัน	เยาชนบ้านห้วยม้าโค้ง	หมู่ที่ 8
3. ด.ช.โอษา ปาละมีสัก	เยาชนบ้านห้วยม้าโค้ง	หมู่ที่ 8
4. ด.ญ.อรณี นันตะสิน	เยาชนบ้านห้วยม้าโค้ง	หมู่ที่ 8
5. ด.ญ.ชลดา กุณแสงคำ	เยาชนบ้านห้วยม้าโค้ง	หมู่ที่ 8
6. น.ส.สุภารัตน์ ตูรคณาคร	เยาชนบ้านกอเปา	หมู่ที่ 9
7. น.ส.สุภยา พิลบุตร	เยาชนบ้านกอเปา	หมู่ที่ 9
8. ด.ญ.อัจฉรา ไชยเรือน	เยาชนบ้านกอเปา	หมู่ที่ 9
9. นายวารินทร์ ราชสัก	เยาชนบ้านกอเปา	หมู่ที่ 9
10. น.ส.สุภัทรา พรหมสาร	เยาชนบ้านสันหลวง	หมู่ที่ 12
11. น.ส.สายฝน ย่องห้วย	เยาชนบ้านสันหลวง	หมู่ที่ 12
12. น.ส.อรทัย เศรษฐกิจ	เยาชนบ้านสันหลวง	หมู่ที่ 12
13. น.ส.อรรรรณ พรหมเสพสัก	เยาชนบ้านหนองชีว	หมู่ที่ 13
14. ด.ญ.เจนจิรา ยามะสัก	เยาชนบ้านหนองชีว	หมู่ที่ 13
15. นายอำนาจ ชิมแดง	เยาชนบ้านหนองชีว	หมู่ที่ 13
16. น.ส.อัญชลี ยิ้มสวัสดิ์	เยาชนบ้านน้ำบ่อเหล็ก	หมู่ที่ 15
17. น.ส.ณัฐภรณ์ มีเดช	เยาชนบ้านน้ำบ่อเหล็ก	หมู่ที่ 15
18. น.ส.กิตติพร ผัดสัก	เยาชนบ้านทรายทอง	หมู่ที่ 16
19. น.ส.อัญชลี เนตรแสนสัก	เยาชนบ้านทรายทอง	หมู่ที่ 16
20. น.ส.พรรณวลี สุริวงษ์	เยาชนบ้านใหม่ร่องเกลบ	หมู่ที่ 17
21. นายอานนท์ คำหล้า	เยาชนบ้านใหม่ร่องเกลบ	หมู่ที่ 17
22. นายประกาศิต จันตะมูล	เยาชนบ้านใหม่ร่องเกลบ	หมู่ที่ 17
23. น.ส. พรรณี พรหมเสพศักดิ์	เยาชนบ้านใหม่ร่องเกลบ	หมู่ที่ 17
24. น.ส.สุนารี เนตรศักดิ์	เยาชนบ้านใหม่ร่องเกลบ	หมู่ที่ 17
25. น.ส.สร้อยทิพย์ ทรายโรจน์	เยาชนบ้านใหม่ร่องเกลบ	หมู่ที่ 17

26. นายเอกพจน์ ทิศศักดิ์	เยาวชนบ้านใหม่ร่องเกลบ	หมู่ที่ 17
27. น.ส.แสงระวี เวียงอินทร์	เยาวชนบ้านใหม่ร่องเกลบ	หมู่ที่ 17

ที่ปรึกษาทีมวิจัย

1. รศ.ดร.สุรพล เศรษฐบุตร	อาจารย์ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร
2. ผศ.ดร.อวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ	อาจารย์ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร
3. ผศ.ดร.นงเยาว์ เนาวรัตน์	อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์
4. นายพิพัฒน์ อินกองงาม	เกษตรอำเภอเวียงหนองล่อง
5. นายอุทัย พิงคะสัน	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก
6. นายดิเรก เนตรแสนสัก	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 บ้านห้วยม้าโค้ง
7. นายชัน ห้วนระยฤทธิ์	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก
8. นายอุทัย ชิวแดง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 12 บ้านสันหลวง
9. นายสมบูรณ์ เดชอุป	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 13 บ้านหนองชีว
10. นายอาคม จาวัน	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 16 บ้านทรายทอง
11. นายบุญยวง เศรษฐกิจ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 17 บ้านใหม่ร่องเกรบ
12. ทีมวิจัย โครงการแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	
13. เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	

3. แหล่งข้อมูล และวิธีการเก็บข้อมูล

3.1 ข้อมูลที่ใช้ประกอบในการศึกษาวิจัย จำแนกเป็น 2 ประเภทคือ

3.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีกิจกรรมต่างๆ เช่นการจัดเวทีชาวบ้าน การประชุมประจำเดือนของโครงการวิจัย เป็นต้น การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์บุคคลและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง และได้มีการบันทึกภาพโดยใช้กล้องถ่ายภาพ รวมถึงการใช้เทปบันทึกเสียงเพื่อช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมไว้แล้วโดยบุคคล กลุ่มบุคคล และสถาบันต่างๆ เช่น เอกสาร รายงานวิจัย รายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย บทความ วารสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ หนังสือ รวมถึงข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.1 การค้นคว้าจากเอกสารข้อมูลที่มีการเก็บรวบรวมไว้แล้วจากห้องสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เอกสารและโครงการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย สำนักงานภาค (สกว.ภาค) เอกสารจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รวมทั้งเอกสารจากองค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.2.2 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant observation) เป็นการสังเกตการณ์ในขณะที่ได้ดำเนินกิจกรรมการวิจัยทั้งการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย การประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การสัมมนา และได้มีการบันทึกกระบวนการไปพร้อม ๆ กัน

3.2.3 การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) เป็นการสังเกตการณ์โดยที่ทีมวิจัยไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการวิจัย แต่มีโอกาสร่วมในกิจกรรมการวิจัยในฐานะผู้สังเกตการณ์ เท่านั้น เพื่อเป็นการศึกษาบรรยากาศการแลกเปลี่ยนพูดคุยของกลุ่มคน เช่น การประชุมหมู่บ้าน การประชุมประจำเดือนของโครงการแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

3.2.4 การประชุม (Meeting) เป็นการประชุมเพื่อสรุปความก้าวหน้าในการทำงานของทีมวิจัย มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการเก็บข้อมูลการทำนาของแต่ละทีมย่อย และมีการวางแผนการทำงานของแต่ละกลุ่มในการทำงานระยะต่อไป โดยการประชุมกลุ่มย่อยจะประชุมเป็นรายหมู่บ้าน

3.2.5 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระดับบุคคล เป็นกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการที่สำคัญมากกิจกรรมหนึ่งซึ่งดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ทุกสถานที่ ที่มีโอกาสซึ่งอาจจำเป็นต้องสร้างโอกาสให้กับตัวเองมากยิ่งขึ้น โดยมีเทคนิคหรือทักษะที่สำคัญคล้ายกับการประชุมกลุ่มย่อยเป็นพื้นฐาน ซึ่งในปัจจุบันมีการใช้เทคโนโลยีสื่อสารมากขึ้น เช่นการพูดคุยกันทางโทรศัพท์ ซึ่งมีความเหมาะสมกับบางชุมชน บางพื้นที่เท่านั้น เป็นการสนทนาร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เช่น ทีมวิจัยเยาวชน ผู้นำชุมชน กลุ่มเพื่อน ผู้ปกครองของเยาวชน เกษตรกรผู้ทำนาและพระสงฆ์ในพื้นที่ เพื่อเป็นการประเมินสถานการณ์ความเป็นจริง และการประเมินเพื่อสรุปปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน ซึ่งจะทำให้การมองภาพทิศทางและแผนงานในอนาคตที่ชัดเจนและกว้างขวางขึ้น

การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระดับบุคคลนี้ มีความสำคัญมากในแง่การค้นหาข้อมูลในเชิงลึกที่บุคคลหรือเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมไม่สามารถพูดคุยได้ในกรณีที่ผู้เข้าร่วมมีจำนวนมาก และถ้าหากบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นขัดแย้งกันมาก่อนข้อมูลนั้นจะไม่ถูกเปิดเผยในระหว่างการประชุม ซึ่งนักวิจัยควรจะต้องเก็บคำถามนั้นไว้เพื่อที่จะสอบถามเป็นการส่วนตัวหลังจากประชุมกันในกลุ่ม ที่สำคัญกิจกรรมนี้ยังเป็นการตรวจสอบความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มคนในชุมชนและ

กลุ่มคนที่เข้าร่วมกระบวนการวิจัยว่ามีความเหมือน ความต่างและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ต่อไปในอนาคต

3.2.6 การดำเนินงานตามกิจกรรมที่ร่วมกันวางแผนไว้ ได้แก่

- การทำความเข้าใจกับชุมชนในการทำงานวิจัย
- การลงพื้นที่เพื่อเชิญชวนเยาวชนเข้าร่วมเป็นทีมวิจัย
- ปฏิบัติตามแผนกิจกรรมแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน
- ทีมวิจัยเยาวชนประชุมร่วมกับทีมวิจัยโครงการแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เพื่อเป็นการรับรู้ถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการทำนาในพื้นที่ชุมชนของตนเอง
- ทีมวิจัยเยาวชนร่วมในเวทีสัญจรโครงการแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เพื่อศึกษาการจัดกระบวนการเวทีสัญจรและสังเกตการณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการทำนาเพื่อใช้ในการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสักต่อไป
- การประชาสัมพันธ์ฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก โดยทีมวิจัยเยาวชนร่วมในการอบรมผู้ดำเนินรายการวิทยุเยาวชน เพื่อเป็นผู้ดำเนินรายการวิทยุและใช้สื่อวิทยุในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมในงานวิจัยที่เยาวชนได้ร่วม อีกทั้งเป็นการสร้างประสบการณ์ในการจัดรายการวิทยุให้กับตนเอง

3.2.7 การสรุปผลการดำเนินงานของแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนตำบลป่าสัก ประกอบด้วยส่วนสำคัญที่ได้มีการสรุป ดังนี้

- แนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนตำบลป่าสัก
- เงื่อนไข/ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน
- แนวทางประชาสัมพันธ์ฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสักโดยเยาวชนในพื้นที่

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

นอกจากตัวผู้วิจัยเองซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพแล้ว ผู้วิจัยได้เตรียมสิ่งต่างๆ ที่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ได้ดังนี้

4.1 สมุดบันทึก ใช้บันทึกข้อมูลในการลงพื้นที่ทำกิจกรรมแต่ละครั้ง เพื่อป้องกันการลืมข้อมูลที่ได้ปฏิบัติในการทำกิจกรรมของเยาวชน ทั้งนี้เพื่อง่ายต่อการนำข้อมูลเหล่านั้นมาปรับใช้ และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นประโยชน์ในการทำงานต่อไป

4.2 เทปบันทึกเสียง ใช้ในการบันทึกขณะมีการสนทนากลุ่ม โดยการใช้เครื่องบันทึกเสียงทำให้ข้อมูลที่ได้ไม่ตกหล่นและได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มในการใช้เทปบันทึกเสียงด้วย

4.3 กล้องถ่ายรูป โดยใช้เพื่อบันทึกปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาประกอบการทำงานวิจัย

4.4 วิทยุชุมชน ผู้วิจัยได้ใช้วิทยุชุมชนเพื่อเป็นสถานที่ในการเรียนรู้ของเยาวชนที่เข้าร่วมในการทำงานวิจัยและเป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์งานวิจัยให้ชุมชนได้รับรู้อีกทางหนึ่ง

4.5 การประชุม ใช้เป็นเครื่องมือในการระดมความคิดและวางแผนการทำงานในระหว่างการดำเนินกิจกรรม อีกทั้งยังใช้ในการสรุปบทเรียนที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและการสรุปข้อค้นพบ เพื่อตอบคำถามการวิจัยในประเด็นต่อไปนี

5.1 คำถามวิจัยหลัก: แนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนควรเป็นอย่างไร

5.2 ประเด็นอื่นๆ

- เงื่อนไข/ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน
- แนวทางประชาสัมพันธ์ฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสักโดยเยาวชนในพื้นที่

โดยข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ทั้งหมด ทั้งข้อมูลมือสอง และข้อมูลจากการบันทึกกระบวนการ การสรุปผลการดำเนินกิจกรรมในแต่ละครั้ง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน การสัมภาษณ์ หลังจากที่ผ่านมาการตรวจสอบแล้ว จะถูกนำมาจัดระเบียบเพื่อประมวลผล และนำไปวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) และวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อเชื่อมโยงกับแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมประเด็นปัญหาปัจจัยเงื่อนไขในการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนา

(Successive Approximation) ที่จะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนต่อไป

การลงพื้นที่เพื่อทำงาน โครงการวิจัยเพื่อหาแนวทางพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ได้ทำการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ โดยการประยุกต์ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้พยายามให้เยาวชนและคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานวิจัยทุกขั้นตอนหลังจากที่ได้เยาวชนที่สมัครใจแล้ว และได้วางแผนการปฏิบัติงาน ซึ่งสามารถสรุปเป็นภาพรวมได้ดังต่อไปนี้

1. การทำความเข้าใจกับชุมชนในการทำงานวิจัย
2. รวบรวมข้อมูลเบื้องต้น อาทิเช่น จำนวนประชากร พื้นที่ทั้งหมดของตำบลป่าสัก พื้นที่ทางการเกษตร จำนวนเกษตรกรของตำบลป่าสัก เป็นต้น จากทีมวิจัยในพื้นที่ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
3. การลงพื้นที่เพื่อเชิญชวนเยาวชนเข้าร่วมเป็นทีมวิจัย
4. การวางแผนร่วมกับทีมวิจัยเยาวชนในการเก็บข้อมูลการทำนา
5. การเก็บข้อมูลการทำนาและสรุปปัญหา อุปสรรคในการเก็บข้อมูล ของเยาวชนแต่ละทีม
6. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลและสรุปประสบการณ์ที่ได้มาจากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลและวางแผนการบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาโดยการจัดการประชุมประจำเดือน
7. กิจกรรมการฝึกทักษะในการใช้โปรแกรมท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาฐานข้อมูลการทำนา
8. รวบรวมข้อมูลทั้งหมด จัดหมวดหมู่ข้อมูล และบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนา
9. วางแผนการประชาสัมพันธ์ฐานข้อมูลการทำนาที่ได้พัฒนาขึ้น โดยการจัดการประชุมประจำเดือน
10. ประชาสัมพันธ์ฐานข้อมูลการทำนาที่ได้พัฒนาขึ้นโดยทีมวิจัยเยาวชนโดยการจัดเวทีสังเคราะห์เพื่อประชาสัมพันธ์ให้แก่เกษตรกรในแต่ละหมู่บ้านได้รับทราบ
11. สรุปงานวิจัยและบททวนกิจกรรมในการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน
12. จัดเวทีสรุปการทำโครงการวิจัยซึ่งมีเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วม ของทั้ง 3 โครงการ เพื่อเป็นการสรุปการทำงานของทั้ง 3 โครงการ ประชาสัมพันธ์การทำงานวิจัยของเยาวชนใน

พื้นที่ และเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนและคนในพื้นที่เห็นประโยชน์ของการทำงาน
วิจัยการ

13. วิเคราะห์เงื่อนไขปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก อำเภอ
เมือง จังหวัดลำพูน โดยการประชุมแสดงความคิดเห็นจากทีมวิจัยเยาวชนและนักวิจัย
ท้องถิ่นที่เป็นพี่เลี้ยง

ตารางที่ 1 แผนปฏิบัติการ

ลำดับที่	กิจกรรม	ช่วงเวลา/สถานที่ดำเนินการ	วัตถุประสงค์	วิธีการ/ขั้นตอนดำเนินการ	ผลการดำเนินงาน
1	ประชุมทำความเข้าใจเรื่องการทำวิจัยกับทีมวิจัยท้องถิ่นในโครงการ “แนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลปาลัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน”	ส.ค.- ก.ย. 49 โรงเรียนเกษตรกรข้าว หมู่ที่ 1 บ้านสันตะยอม ต.ปาลัก ประชุมทั้งหมด 3 ครั้ง ครั้งที่ 1 วันที่ 11/8/49 ครั้งที่ 2 วันที่ 16/8/49 ครั้งที่ 3 วันที่ 15/9/49	เพื่อทำความเข้าใจกับทีมวิจัยท้องถิ่นชี้แจงถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของงานวิจัย รวมทั้งขอความร่วมมือในการเป็นพี่เลี้ยงให้แก่วิทยเยาวชน	- ร่วมประชุมกับทีมวิจัย - ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ - ชี้แจงเป้าหมายของงานวิจัย - ขอความร่วมมือในการเป็นพี่เลี้ยงให้แก่วิทยเยาวชน	- ทีมวิจัยท้องถิ่น รับทราบข้อมูลของการทำวิจัย - ทีมวิจัยท้องถิ่นเป็นผู้ เลี้ยงให้แก่วิทย เยาวชน
2	รวบรวมข้อมูลเบื้องต้น อาทิเช่น จำนวนประชากร พื้นที่ทั้งหมดของตำบลปาลัก พื้นที่ทางการเกษตร จำนวนเกษตรกรของตำบลปาลัก เป็นต้น จากทีมวิจัยในพื้นที่ ตำบลปาลัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	เดือนสิงหาคม 2549 ต.ปาลัก อ.เมือง จ.ลำพูน ทั้งหมด 4 ครั้ง ครั้งที่ 1 วันที่ 11/8/49 ครั้งที่ 2 วันที่ 16/8/49 ครั้งที่ 3 วันที่ 18/8/49 ครั้งที่ 4 วันที่ 26/8/49	เพื่อทราบกระบวนการและขั้นตอนในการทำงานของทีมนักวิจัยท้องถิ่น	- ร่วมประชุมกับทีมวิจัย - สอบถามจากนักวิจัยท้องถิ่น - รวบรวมจากรายงานการประชุมของโครงการฯ	- ทราบกระบวนการและขั้นตอนในการทำงานของทีมนักวิจัยท้องถิ่น - ทีมวิจัยท้องถิ่นได้รู้ถึงจุดมุ่งหมายในการทำงานวิจัย

ลำดับที่	กิจกรรม	ช่วงเวลา/สถานที่ดำเนินการ	วัตถุประสงค์	วิธีการ/ขั้นตอนดำเนินการ	ผลการดำเนินงาน
3	ลงพื้นที่ค้นหาเยาวชนที่สนใจเข้าร่วม เป็นทีมวิจัยเยาวชน	ส.ค.- ก.ย. 49 พื้นที่ 7 หมู่บ้านในตำบลป่า สัก อำเภอเมือง จังหวัด ลำพูน ได้ลงพื้นที่ค้นหา เยาวชนดังนี้ หมู่ที่ 8 วันที่ 20/8/49 หมู่ที่ 9 วันที่ 27/8/49 3/9/49 17/9/49 หมู่ที่ 12 วันที่ 20/8/49 หมู่ที่ 13 วันที่ 27/8/49 3/9/49 8/9/49 24/9/49 หมู่ที่ 15 วันที่ 8/9/49 17/9/49 24/9/49 หมู่ที่ 16 วันที่ 3/9/49 หมู่ที่ 17 วันที่ 3/9/49 17/9/49 24/9/49	- เพื่อดำเนินหาเยาวชนใน พื้นที่เป้าหมายที่สนใจ เข้าร่วมเป็นทีมวิจัย - เพื่อประชาสัมพันธ์และ ทำความเข้าใจ โครงการวิจัยฯ ให้กับผู้นำ ชุมชนและผู้ปกครอง รับทราบ	- ขอความร่วมมือในการ ประชาสัมพันธ์ผ่านทาง ผู้นำชุมชน โดยการ ประกาศเสียงตามสาย การ ประชุมหมู่บ้าน และวิทยุ ชุมชน - ขอความร่วมมือและ ชักชวนแกนนำเยาวชนของ แต่ละหมู่บ้านที่เป็นสมาชิก ในสภาเด็กและเยาวชน ตำบลป่าสัก ให้เข้าร่วม เป็นแกนนำในทีมวิจัย เยาวชน โดยการเข้าร่วม ประชุมของสภาเด็กและ เยาวชนตำบลป่าสัก - รวมกลุ่มเยาวชนของแต่ละ หมู่บ้าน โดยการลงพื้นที่ จัดเวทีประชุมเยาวชนใน 10 หมู่บ้านเป้าหมาย	- ได้รับความร่วมมือจาก ผู้นำชุมชนในการ ประชาสัมพันธ์ให้ เยาวชนและผู้ปกครอง เยาวชนในพื้นที่ผ่านทาง เสียงตามสายและวิทยุ ชุมชน - เยาวชนในพื้นที่ เป้าหมายให้ความสนใจ เข้าร่วมเป็นทีมวิจัย เยาวชน - เยาวชนในสภาเด็กและ เยาวชนตำบลป่าสักให้ ความสนใจเข้าร่วม วิจัยเยาวชน

ลำดับที่	กิจกรรม	ช่วงเวลา/สถานที่ดำเนินการ	วัตถุประสงค์	วิธีการ/ขั้นตอนดำเนินการ	ผลการดำเนินงาน
4	การวางแผนร่วมกับทีมวิจัยเยาวชนในการเก็บข้อมูลการทำนา	เดือนพฤศจิกายน ตำบลป่าสัก อำเภอมือง จังหวัดลำพูน วางแผน ร่วมกับเยาวชนจำนวน 2 ครั้ง ดังนี้ ครั้งที่ 1 วันที่ 12/11/49 ครั้งที่ 2 วันที่ 17/12/49	เพื่อให้ทีมวิจัยเยาวชนได้รู้ถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการทำงานวิจัยครั้งนี้ อีกทั้งมีกิจกรรมที่จะเพิ่มทักษะในด้านต่างๆ ในการเก็บข้อมูลและพัฒนาฐานข้อมูล	จัดเวทีประชุมทีมวิจัยเยาวชนทั้ง 10 หมู่บ้าน	
	- เวทีการประชุมและเตรียมทีมวิจัยเยาวชน เพื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลการทำนา	วันที่ 12 พฤศจิกายน 2549 ศาลาเอนกประสงค์ วัดสันป่าสัก ตำบลป่าสัก อำเภอมือง จังหวัดลำพูน	- เพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจกับทีมวิจัยเยาวชนในเรื่องบทบาทหน้าที่ในการทำงานวิจัย - เพื่อให้ทีมวิจัยเยาวชนทั้ง 10 หมู่บ้านได้พบปะและทำความรู้จักกัน - เพื่อฝึกทักษะการเก็บข้อมูลและทำความเข้าใจกับแบบสอบถามที่จะใช้ในการเก็บข้อมูลการทำนา	- กิจกรรมทำความรู้จักกัน - ชี้แจงและทำความเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของทีมวิจัยเยาวชนในการทำงานวิจัย - วิจัยการ (นักวิจัยท้องถิ่น) เล่าประสบการณ์ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการทำนา - ทำความเข้าใจกับแบบสอบถามที่จะใช้ในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล	- เยาวชนในทีมได้ทำความเข้าใจร่วมกัน - ทีมวิจัยได้ทำความเข้าใจกับบทบาทและหน้าที่ในการทำงานวิจัย - ทีมวิจัยเยาวชนได้รับรู้ถึงประสบการณ์ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการทำนาก่อนกิจยท้องถิ่น - ทีมวิจัยเยาวชนเข้าใจกับแบบสอบถาม

ลำดับที่	กิจกรรม	ช่วงเวลา/สถานที่ดำเนินการ	วัตถุประสงค์	วิธีการขั้นตอนดำเนินการ	ผลการดำเนินงาน
	- เวทีการประชุม เพื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูลการทำงาน	วันที่ 17 ธันวาคม 2549 ศาลาเอนกประสงค์ วัดสันป่าสัก ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	- เพื่อเป็นการให้นักวิจัยท้องถิ่นและทีมวิจัยเยาวชน ได้พบปะกัน - เพื่อประชุมวางแผนร่วมกันระหว่างนักวิจัยท้องถิ่นและทีมวิจัยเยาวชนในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการทำงาน - เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลการทำงาน	- กิจกรรมทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างนักวิจัยท้องถิ่นและทีมวิจัยเยาวชน - ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการทำงาน - การวางแผนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการทำงาน ระหว่างนักวิจัยท้องถิ่นและทีมวิจัยเยาวชนของแต่ละหมู่บ้าน	- นักวิจัยท้องถิ่นและทีมวิจัยเยาวชน ได้พบปะและรู้จักกัน - นักวิจัยท้องถิ่นและทีมวิจัยเยาวชนเข้าใจเกี่ยวกับการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการทำงานของตน - แผนในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการทำงานของแต่ละหมู่บ้าน
5	การเก็บข้อมูลการทำงาน ปัญหาและอุปสรรคในการเก็บข้อมูลของเยาวชนแต่ละทีม โดยสรุปปัญหาและอุปสรรคในการเก็บข้อมูลโดยการประชุมกลุ่มย่อย	ธันวาคม 2549 พื้นที่ 10 หมู่บ้านในตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ประชุมกลุ่มย่อย ดังนี้ หมู่ที่ 8 วันที่ 23/12/49 7/1/50 21/1/50 6/2/50	- เพื่อเก็บข้อมูลการทำงาน ของเกษตรกรในพื้นที่เป้าหมาย - เพื่อสรุปปัญหา อุปสรรคในการเก็บข้อมูลของเยาวชนแต่ละทีม	- จัดเวทีประชุมทีมวิจัยเยาวชนแต่ละหมู่บ้าน - แจกแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลให้แต่ละทีม - ประชุมทีมวิจัยสรุปปัญหา อุปสรรคในการเก็บข้อมูล	- ทีมวิจัยเยาวชนใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ได้อย่างดี - ทีมวิจัยเยาวชนสรุปปัญหาและอุปสรรคในการเก็บข้อมูลการทำงาน

ลำดับที่	กิจกรรม	ช่วงเวลา/สถานที่ดำเนินการ	วัตถุประสงค์	วิธีการ/ขั้นตอนดำเนินการ	ผลการดำเนินงาน
	ประชุมกลุ่มย่อยเพื่อสรุปปัญหาและอุปสรรคในการเก็บข้อมูล	หมู่ที่ 9 วันที่ 25/12/49 22/1/50 20/2/50 หมู่ที่ 12 วันที่ 25/12/49 22/1/50 20/2/50 หมู่ที่ 13 วันที่ 28/12/49 20/1/50 22/1/50 หมู่ที่ 15 วันที่ 21/1/50 10/2/50 หมู่ที่ 16 วันที่ 23/12/49 7/1/50 6/2/50 หมู่ที่ 17 วันที่ 25/12/49 22/1/50 18/2/50			
6	ประชุมทีมวิจัยเพื่อตรวจสอบและฝึกวิเคราะห์ข้อมูล	มีนาคม 2550	เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลและสรุปประสิทธิภาพที่ได้มาจากการลงพื้นที่	- ประชุมทีมวิจัยเยาวชนแต่หมู่บ้านเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลและสรุปประสิทธิภาพ	- ข้อมูลที่ได้รับรวมมีความถูกต้องชัดเจน - ทีมวิจัยเยาวชนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

ลำดับที่	กิจกรรม	ช่วงเวลา/สถานที่ดำเนินการ	วัตถุประสงค์	วิธีการ/ขั้นตอนดำเนินการ	ผลการดำเนินงาน
7	ฝึกทักษะในการใช้โปรแกรมท้องถิ่นไทย	มีนาคม-เมษายน 2550	เพื่อฝึกทักษะในการใช้โปรแกรมท้องถิ่นไทยให้แก่ทีมวิจัยเยาวชน	- จัดค่ายสำหรับฝึกทักษะในการใช้โปรแกรมท้องถิ่นไทยและมีกิจกรรมเพื่อสร้างให้รู้คุณค่าของการทำ นาให้แก่ทีมวิจัยเยาวชน	- ทีมวิจัยเยาวชนสามารถสร้างฐานข้อมูลการทำนาโดยใช้โปรแกรมท้องถิ่นไทย - ทีมวิจัยเยาวชนเกิดจิตสำนึกในการที่จะทำงานเพื่อท้องถิ่นของตนเองและรักในอาชีพการทำนา
8	รวบรวมข้อมูลทั้งหมด จัดหมวดหมู่ข้อมูล และบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมท้องถิ่นไทยเพื่อการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนา	เมษายน-พฤษภาคม 2550	เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลการทำนา	- ประชุมทีมวิจัยเยาวชนเพื่อจัดหมวดหมู่ข้อมูล - บันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมท้องถิ่นไทย	- เกิดฐานข้อมูลการทำนา ซึ่งพัฒนาขึ้นจากการมีส่วนร่วมของทีมวิจัยเยาวชน
9	วางแผนการประชาสัมพันธ์ฐานข้อมูลการทำนา	เมษายน 2550	เพื่อวางแผนการประชาสัมพันธ์ตัวฐานข้อมูลการทำนา	- ประชุมทีมวิจัยเยาวชนเพื่อช่วยกันวางโครงร่าง ลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์ - ประชาสัมพันธ์โครงการวิจัยผ่านวิทยุชุมชน	- แผนการประชาสัมพันธ์ตัวฐานข้อมูลการทำนา

ลำดับที่	กิจกรรม	ช่วงเวลา/สถานที่ดำเนินการ	วัตถุประสงค์	วิธีการ/ขั้นตอนดำเนินการ	ผลการดำเนินงาน
10	ประชาสัมพันธ์ฐานข้อมูลการทำนาที่ได้พัฒนาขึ้น โดยทีมวิจัยเยาวชน	มิถุนายน 2550 - มีนาคม 2551	เพื่อประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรและเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้านได้รับทราบ	- จัดเวทีสังเคราะห์เพื่อประชาสัมพันธ์ - ประชาสัมพันธ์โครงการวิจัยผ่านทางวิทยุชุมชน “วิทยุชุมชนคนเมืองลำพูน FM 90.25 MHz.”	- เกษตรกรทราบว่าในพื้นที่มีฐานข้อมูลการทำนา - เกษตรกรให้ความสนใจกับการนำฐานข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาทำนา
11	สรุปงานวิจัยและทบทวนกิจกรรมในการทำนาฐานข้อมูลการทำนา	เมษายน 2551	เพื่อสรุปงานวิจัยและทบทวนกิจกรรมในการทำนาฐานข้อมูลการทำนา	- ประชุมทีมวิจัยเยาวชนเพื่อสรุปงานวิจัยและทบทวนกิจกรรมในการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนา	- ทีมวิจัยเยาวชนได้รับการประเมินผลในการทำงานวิจัย - เกิดกลุ่มเยาวชนที่ทำงานฐานข้อมูลการทำนาต่อไป - เกิดฐานข้อมูลการทำนาโดยใช้โปรแกรมท้องถิ่นไทย

ลำดับที่	กิจกรรม	ช่วงเวลา/สถานที่ดำเนินการ	วัตถุประสงค์	วิธีการ/ขั้นตอนดำเนินการ	ผลการดำเนินงาน
12	จัดเวทีสรุปการทำโครงการวิจัยซึ่งมี เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วม ของทั้ง 3 โครงการ	20 เมษายน 2551	เพื่อสรุปการทำงาน ของ 3 โครงการ ประชาสัมพันธ์ การทำงานวิจัยของ เยาวชนในพื้นที่ และเป็นการ สร้างแรงจูงใจให้ เยาวชนและคนในพื้นที่ เห็นประโยชน์ของการ ทำงานวิจัย	จัดเวทีประชุมเพื่อ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ระหว่างเยาวชนของแต่ละ หมู่บ้านและแต่ละโครงการ โดยเชิญผู้นำชุมชน นักวิชาการ รวมทั้ง ผู้ปกครองเข้าร่วมในการ ประชุมด้วย	- เยาวชนได้แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ในการ ทำงานวิจัย - ผู้นำชุมชน คนในพื้นที่ รวมทั้งผู้ปกครองได้ ทราบถึงผลของการ ทำงานวิจัยของเยาวชน - เยาวชนมีการทำงาน วิจัยต่อเนื่องไปในพื้นที่
13	การวิเคราะห์เงื่อนไขปัจจัยที่มีผลต่อการ พัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่า สัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	พฤษภาคม 2551	เพื่อวิเคราะห์เงื่อนไข/ ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนา ฐานข้อมูล โดยการมีส่วน ร่วมของเยาวชน	ประชุมแสดงความคิดเห็น จากทีมวิจัยเยาวชนและ นักวิจัยท้องถิ่นที่เป็นพี่เลี้ยง	- เงื่อนไข/ปัจจัยที่มีผล ต่อการพัฒนาฐานข้อมูล โดยการมีส่วนร่วมของ เยาวชน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากการศึกษาโครงการแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ได้ทำการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์โดยการประยุกต์ใช้ วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการวิจัยและพัฒนา ทีมวิจัยได้กระตุ้นให้เยาวชนในพื้นที่ตำบลป่าสักเข้ามามีส่วนร่วมในทุกๆ ขั้นตอนของการวิจัย ซึ่งผลการดำเนินงานนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 8 ขั้นตอนใหญ่ๆ ซึ่งสรุปภาพรวมได้ดังต่อไปนี้

- 4.1 บริบทของชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
- 4.2 การพัฒนาโจทย์วิจัยและการทำความเข้าใจกับบุคคลเป้าหมายในการทำงานวิจัย
- 4.3 แนวทางการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก
- 4.4 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน
- 4.5 แนวทางการประชาสัมพันธ์ฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก
- 4.6 องค์ความรู้เกี่ยวกับฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก
- 4.7 การเรียนรู้ของเยาวชน
- 4.8 การเรียนรู้ของผู้วิจัย

4.1 บริบทของชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

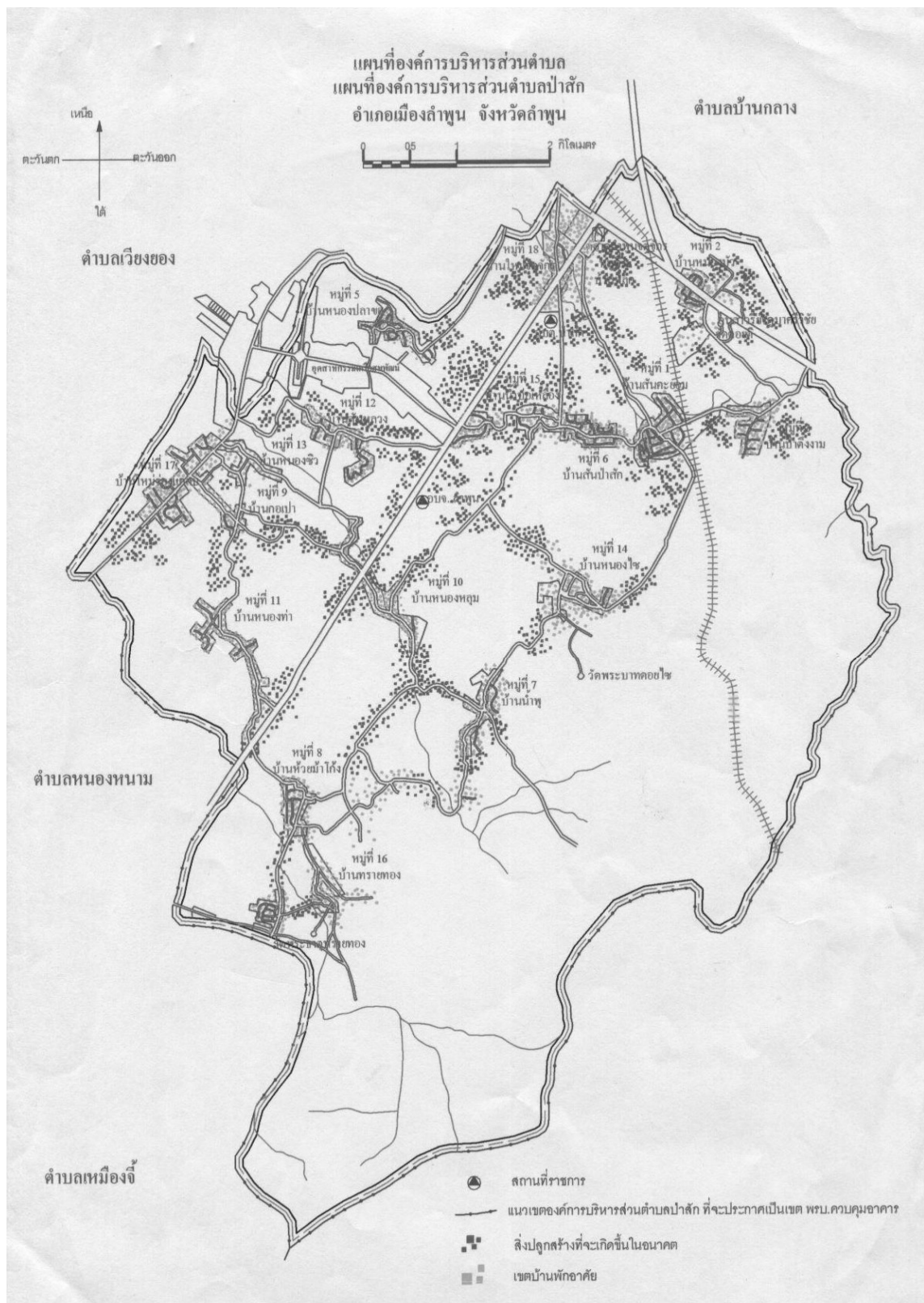
4.1.1. ที่ตั้ง/อาณาเขต

ตำบลป่าสักตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ของที่ว่าการอำเภอเมืองลำพูน ระยะทางห่างที่ว่าการอำเภอประมาณ 5 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบสูง มีภูเขาและป่าไม้อยู่ทางทิศใต้และทิศตะวันออกของตำบล ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อาศัยน้ำฝน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย มีสภาพแห้งแล้งอย่างมากหลังฤดูฝน ลักษณะภูมิอากาศตำบลป่าสัก ตั้งอยู่ในจังหวัดลำพูนซึ่งอยู่ในภาคเหนือ ดังนั้นตามตำแหน่งที่ตั้งอยู่ในเขตร้อนที่ค่อนข้างไปทาง เขตอากาศอบอุ่น ในฤดูหนาวจึงมีอากาศเย็นค่อนข้างหนาว แต่เนื่องจากอยู่ลึกเข้าไปใน แผ่นดินห่างไกลจากทะเล จึงมีฤดูแล้งที่ยาวนานและอากาศจะร้อนถึงร้อนจัดในฤดูร้อน ตำบลป่าสักมีสภาพภูมิอากาศแตกต่างกันอย่างเด่นชัด 3 ช่วงฤดู คือช่วงเดือนมีนาคม กับเมษายนมีอากาศร้อน ช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม จะมีฝนตกชุกเป็นฤดูฝน และช่วงเดือนพฤศจิกายนถึง เดือนกุมภาพันธ์มีอากาศหนาวเย็นเป็นฤดูหนาว ซึ่งฤดูหนาวและฤดูร้อนนั้น เป็นช่วงฤดูแล้ง ที่มีระยะเวลาติดต่อกันประมาณ 6 เดือน ในช่วงฤดูฝนอีก 6 เดือน นั้น

อากาศจะไม่ร้อนเท่ากับ ในฤดูร้อน และไม่หนาวเย็นเท่า ฤดูหนาว คือมีอุณหภูมิปานกลางอยู่ระหว่างสองฤดูดังกล่าว โดยตำบลป่าสักมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ตำบลเวียงยองและตำบลบ้านกลาง
ทิศใต้	ติดต่อ	ตำบลเหมืองจิ๋ว
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	ตำบลศรีบัวบาน
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	ตำบลหนองนาม

ตำบลป่าสัก ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมืองลำพูน ประกอบไปด้วย 18 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านสันคะยอม บ้านหนองบัว บ้านป่าดิงงาม บ้านหลุก บ้านหนองปลาขอ บ้านสันป่าสัก บ้านน้ำพุ บ้านห้วยม้าโก้ง บ้านกอเปา บ้านหนองหลุม บ้านหนองท่า บ้านสันหลวง บ้านหนองชีว บ้านหนองไซ บ้านน้ำบ่อเหลือง บ้านทรายทอง บ้านใหม่ และบ้านใหม่จตุจักร (ที่มา: เอกสารแนวทางการพัฒนาการเกษตรตำบลป่าสัก กรมส่งเสริมการเกษตร ปี พ.ศ. 2547) ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงอาณาเขตของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

4.1.2 พัฒนาการ การก่อตั้งชุมชน

4.1.2.1 ประวัติความเป็นมาของตำบลป่าสัก

ตำบลป่าสักนั้นแต่เดิมเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกต้นสักและมีป่าสักอยู่จำนวนมาก คนสมัยโบราณจึงได้ตั้งชื่อให้ตำบลนี้ว่า ตำบลป่าสัก และเรียกติดปากกันนับแต่นั้นมา ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2469 ได้มีการยุบตำบลป่าสักรวมกับตำบลเวียงยอง โดยมีนายแก้ว กันทะวงษ์วาน เป็นกำนันและอยู่ในความปกครองของตำบลเวียงยองมาประมาณ 3 ปี ภายหลังได้แยกออกมาเป็นตำบลป่าสักอีกครั้ง โดยมีกำนันชื่อ นายปัน สุทธิกุล ซึ่งเป็นกำนันคนแรกของตำบลป่าสัก

4.1.2.2 ประชากรและครัวเรือน ตำบลป่าสัก ประกอบไปด้วยหมู่บ้าน 18 หมู่บ้าน ดังนี้

ตารางที่ 2 ข้อมูลประชากรและครัวเรือนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

หมู่ที่	หมู่บ้าน	จำนวนประชากร (คน)			จำนวนครัวเรือน ทั้งหมด	จำนวนครัวเรือน เกษตรกร
		ชาย	หญิง	รวม		
1	บ้านสันคะยอม	422	492	914	267	159
2	บ้านหนองบัว	311	322	633	275	41
3	บ้านป่าดิงงาม	119	115	234	97	54
4	บ้านหลุก	443	504	947	652	35
5	บ้านหนองป่าขอ	161	186	347	118	51
6	บ้านสันป่าสัก	552	598	1150	353	163
7	บ้านน้ำพุ	356	377	733	234	76
8	บ้านห้วยม้าไก่อ้ง	269	315	584	207	87
9	บ้านกอเปา	282	310	592	165	85
10	บ้านหนองหลุม	240	241	481	157	20
11	บ้านหนองท่า	306	277	583	180	92
12	บ้านสันหลวง	146	168	314	107	47
13	บ้านหนองชีว	304	315	619	202	90
14	บ้านหนองไซ	344	333	677	217	85
15	บ้านน้ำบ่อเหลือง	223	223	446	275	33
16	บ้านทรายทอง	256	264	520	156	93
17	บ้านใหม่ร้องแกลบ	328	316	644	182	109
18	บ้านใหม่จุตุจักร	259	274	533	177	8
รวม		5,321	5,630	10,951	4,021	1,328

(ที่มา: ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลป่าสัก กรมการปกครองส่วนท้องถิ่นพ.ศ. 2547)

ตำบลป่าสัก มีจำนวนครัวเรือน 3,484 ครัวเรือน ประชากรจำนวน 11,757 แยกเป็นชาย 5,687 คน หญิง 6,070 คน มีความหนาแน่น 105 คน/ตารางกิโลเมตร (ข้อมูลจากสำนักทะเบียนอำเภอเมืองลำพูน ณ วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548) ทำการเกษตร จำนวน 1,620 ครัวเรือน รับราชการ จำนวน 550 ครัวเรือน รับจ้างทั่วไป จำนวน 1,714 ครัวเรือน (อาชีพรับจ้างเช่น เป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม และรับจ้างทั่วไป เป็นต้น) ในพื้นที่ตำบลป่าสักมีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่จำนวน 20 แห่ง โรงแรม 3 แห่ง ปั๊มน้ำมันและก๊าซ 3 แห่ง โรงเรียน 4 แห่ง หอพัก 44 แห่ง ฟาร์มเลี้ยงสุกร 30 แห่ง (ข้อมูลจากรายงานความก้าวหน้าระยะที่ 1 โครงการการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรผู้ทำนา ต.ป่าสัก อ.เมือง จ.ลำพูน) จากข้อมูลจะเห็นว่าประชากรที่ทำอาชีพนอกภาคการเกษตรมีมากกว่าเกษตรกร โดยประชากรที่ทำอาชีพรับจ้างทั่วไปมีจำนวนมากที่สุด

4.1.3 ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญในชุมชน

4.1.3.1 พื้นที่และการใช้

ตำบลป่าสักมีพื้นที่ทั้งสิ้น 64.38 ตารางกิโลเมตรหรือ 40,236 ไร่ จำแนกออกเป็น

- พื้นที่ป่าไม้และภูเขา 13,288 ไร่
- พื้นที่การเกษตร 8,121 ไร่
- พื้นที่อยู่อาศัย 1,946 ไร่
- พื้นที่โรงงาน 1,277 ไร่
- พื้นที่โครงการดินจัดสรร 2,039 ไร่
- พื้นที่อื่น ๆ 1,056 ไร่
- พื้นที่ว่างเปล่า 12,300 ไร่

4.1.3.2 พื้นที่การเกษตร

พื้นที่ถือครองการเกษตรทั้งหมด 8,121 ไร่ แยกเป็น

- พื้นที่นา 5,843 ไร่
- พื้นที่สวนผลไม้ 2,119 ไร่
- พื้นที่เลี้ยงสัตว์ 159 ไร่

4.1.3.3 แหล่งน้ำ

แหล่งน้ำธรรมชาติ

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

ลำน้ำสาร	1	สาย	ฝาย	8	แห่ง
ลำห้วยไฟ	1	สาย	บ่อโยธา	36	แห่ง
บึง,หนอง	12	แหล่ง	ประปาหมู่บ้าน	17	แห่ง

แหล่งน้ำที่สำคัญเพื่อการเกษตรในฤดูฝน

ตำบลแห่งป่าสักตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อาศัยน้ำฝน จะมีน้ำเพียงบางส่วนของพื้นที่ได้รับน้ำจากแหล่งอื่น ๆ เพิ่มเติมจากน้ำฝน ได้แก่

ลำน้ำแม่สาร ได้จากอ่างเก็บน้ำแม่สาน ตำบลศรีบัวบาน โดยจะมีการระบายน้ำให้ในฤดูฝนเป็นช่วง ๆ เพื่อใช้ในพื้นที่ปลูกข้าวของหมู่ที่ 1-7 และ 14 รวมจำนวน 8 หมู่บ้าน ส่วนใหญ่ฤดูแล้งถ้าปริมาณน้ำในอ่างยังมีเหลืออีกมากก็จะระบายน้ำให้บ้าง เพื่อช่วยเกษตรกรที่มีสวนไม้ผลและพืชผักปลูกอยู่ตามแนวลำน้ำ พื้นที่รับน้ำจากแหล่งน้ำจำนวน 3,040 ไร่

น้ำแม่ทา แหล่งต้นน้ำจากคอยขุนทา อำเภอแม่ทา ไหลผ่านตำบลเหมืองจี้ และตำบลบ้านเป็น ในปีที่มีฝนตกมากและระดับน้ำในแม่น้ำสูงพอ จึงจะไหลเข้าสู่ลำเหมืองต่าง ๆ เริ่มที่หมู่ที่ 4 ต.หนองหนาม ผ่านหมู่ที่ 16 ต.ป่าสัก ไปที่หมู่ที่ 9, 10, 11, 12, 13 ปัจจุบันใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำได้น้อยลงไปเนื่องจาก ลำเหมืองต้นเงินสภาพภูมิประเทศได้เปลี่ยนไป เส้นทางน้ำเดิมใช้การได้ไม่ดี พื้นที่รับน้ำ 1,000 ไร่

ลำห้วยไฟ แหล่งต้นน้ำจากป่าไม้และภูเขาทางทิศใต้ของตำบล ปีที่มีฝนตกสม่ำเสมอในฤดูฝน น้ำในลำห้วยจะมีต่อเนื่อง ใช้ในพื้นที่ปลูกข้าวของหมู่ที่ 8 , 7 และบางส่วนของหมู่ที่ 10 พื้นที่รับน้ำจากแหล่งนี้ประมาณ 800 ไร่

4.1.3.4 เส้นทางคมนาคม

มีทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัดและทางรถไฟผ่านแนวเขตตำบล มีถนนลาดยางและถนนคอนกรีตเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน สามารถเดินทางได้สะดวก เส้นทางที่สำคัญ ได้แก่

- เส้นทางที่ 1 ถนนซูเปอร์ไฮเวย์ เชียงใหม่ – ลำปาง ผ่านหมู่ที่ 2
- เส้นทางที่ 2 ถนนเชื่อมต่อจากถนนซูเปอร์ไฮเวย์ เชียงใหม่ – ลำปาง เข้าในเมืองลำพูน ระยะทาง 6 กิโลเมตร ผ่านหมู่ที่ 4
- เส้นทางที่ 3 ถนนรอบเมืองคอยติ-ป่าซางระยะทาง 20 กม.ผ่านหมู่ 4 ,8 ,10 ,11 ,13 ,15 ทางรถไฟเส้นทางเชียงใหม่ – กรุงเทพฯ 3, 4, 6

4.1.4. สภาพการผลิตของตำบลป่าสัก

การประกอบอาชีพของเกษตรกรรวม ได้แก่ การทำนาปลูกข้าวในฤดูฝน การทำสวนลำไย มะม่วง ซึ่งเกษตรกรมีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์มายาวนาน การผลิตพืชจะเป็นระบบพืชเชิงเดี่ยว มีการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ ได้แก่ สุกร และโคพื้นเมือง การทำการเกษตรของเกษตรกรส่วนใหญ่จะทำมากกว่า 1 กิจกรรม

4.1.4.1 ลักษณะการใช้ที่ดิน

การผลิตพืช

1. การทำนา จะทำในฤดูฝนปีละครั้ง แบบนาดำ พื้นที่ปลูก 5,843 ไร่ จำนวนผู้ปลูก 943 ราย เป็นพื้นที่ปลูกข้าวเหนียวร้อยละ 70 พันธุ์ที่ใช้ได้แก่ กข. 6 พื้นที่ส่วนที่เหลือปลูกข้าวเจ้าพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105

2. การปลูกลำไย พื้นที่ปลูก 2,087 ไร่ จำนวนผู้ปลูก 642 ราย พันธุ์ที่ปลูกเป็นพันธุ์ดอ เกือบทั้งหมด รูปแบบการปลูกจะมีทั้งทำเป็นสวนและปลูกในบริเวณที่อยู่อาศัยหรือสวนหลังบ้าน พื้นที่สวนลำไยที่มีน้ำจากแหล่งอื่นใช้อย่างพอเพียง เกษตรกรก็สามารถผลิตลำไยนอกฤดูได้

3. การปลูกมะม่วง พื้นที่ปลูก 31 ไร่ จำนวนผู้ปลูก 9 ราย พันธุ์ได้แก่ เงาะเสวย โชคอนันต์ น้ำดอกไม้ หนังกกลางวัน รูปแบบการปลูกมีทั้งเป็นสวนใหญ่และปลูกหลังบ้าน พื้นที่ปลูกมากอยู่ในหมู่ที่ 3 และ 14

การเลี้ยงสัตว์

การเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพหนึ่งของเกษตรกร นอกจากการปลูกพืชคือข้าวนาปี หลังการเก็บเกี่ยวพื้นที่จะว่างการปลูกพืชอื่นตาม จึงใช้เป็นแหล่งเลี้ยงโคได้ตลอดปี สัตว์เลี้ยงอีกชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญ นับวันจะมีผู้เลี้ยงเพิ่มขึ้นคือ สุกร โดยมีสหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกรเชิงใหม่-ลำพูน ให้การสนับสนุนและส่งเสริม

ตารางที่ 3 การเลี้ยงปศุสัตว์ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	โคเนื้อ		กระบือ		สุกร	
		ตัว	ราย	ตัว	ราย	ตัว	ราย
1	บ้านสันคะยอม	90	12	4	1	3,305	17
2	บ้านหนองบัว	35	8	-	-	-	-
3	บ้านป่าตึงงาม	91	10	-	-	40	1
4	บ้านหลุก	-	-	-	-	-	-
5	บ้านหนองป่าขอ	-	-	-	-	-	-
6	บ้านสันป่าสัก	18	1	-	-	1,202	9
7	บ้านน้ำพุ	524	24	9	1	48	3
8	บ้านห้วยม้าโค้ง	82	9	-	-	-	-
9	บ้านกอเปา	23	7	-	-	-	-
10	บ้านหนองหลุม	12	2	-	-	-	-
11	บ้านหนองท่า	36	6	-	-	-	-

ตารางที่ 3 การเลี้ยงปลุสัต์ว์ดำบลป้าสััก อ้าเถอเมือ่ง จัังหวัดล้าพูณ (ต้อ)

หญู่ที่	ชื้อหญู่บ้าน	โคเนื้อ		กระบือ		สุกร	
		ตั้ว	ราย	ตั้ว	ราย	ตั้ว	ราย
12	บ้านสันหลวง	39	8	-	-	-	-
13	บ้านหนองชีว	9	4	-	-	2	1
14	บ้านหนองไซ	111	18	3	1	561	7
15	บ้านน้ำบ่อเหลื่อง	4	1	-	-	-	-
16	บ้านทรายทอง	122	15	-	-	-	-
17	บ้านใหม่ร่องเกลบ	77	15	-	-	-	-
18	บ้านใหม่จตุจักร	-	-	-	-	-	-
รวม		1,273	140	16	3	4,976	38

(ที่มา: ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลป่าสัก กรมการปกครองส่วนท้องถิ่นพ.ศ. 2547)

4.1.4.2 ระบบการผลิต

ระบบที่ 1	ข้าว	+	ผลไม้
ระบบที่ 2	ข้าว	+	ประมง
ระบบที่ 3	ไม้ผล	+	ประมง
ระบบที่ 4	ไม้ผล	+	ปลุสัต์ว์
ระบบที่ 5	ข้าว	+	ไม้ผล + ปลุสัต์ว์ (หรือประมง)

ที่มา: รายงานความก้าวหน้าระยะที่ 1 โครงการการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรผู้ทำนา
ต.ป่าสัก อ.เมือง จ.ลำพูน

ปัจจุบันการทำเกษตร มีความจำเป็น ที่จะต้องนำ เทคโนโลยี มาปรับใช้ ให้เหมาะสม เพื่อพัฒนาการผลิตให้ได้ทั้งการผลิตและปริมาณ สำหรับเกษตรกรในพื้นที่ตำบลป่าสักก็ได้ให้ความสำคัญในการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้กับกิจกรรมของตนเอง เช่น การใช้พันธุ์ดี การปฏิบัติดูแลรักษา การใช้สารเคมีให้ถูกต้องและปลอดภัย เป็นต้น

ตารางที่ 4 ปฏิทินกิจกรรมในการดูแลปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์

กิจกรรม การเกษตร	ม.ค	ก.พ	มี.ค	เม.ย	พ.ค	มิ.ย	ก.ค	ส.ค	ก.ย	ต.ค	พ.ย	ธ.ค
ข้าวนาปี	↔					←						→
ลำไย	←											→
มะม่วง	←											→
การเลี้ยงโค	←											→
การเลี้ยงสุกร	←											→
การเลี้ยงปลา	←											→

ผลผลิตเฉลี่ย ราคาต้นทุนการผลิต

ข้าวนาปี ผลผลิตเฉลี่ย / ไร่	600	กิโลกรัม
ลำไย ผลผลิตเฉลี่ย / ไร่	1,200	กิโลกรัม
ต้นทุนการผลิตข้าวนาปีเฉลี่ย / ไร่	3,000-4,000	บาท

ตารางที่ 5 ต้นทุนการผลิตข้าวนาปี/ไร่

ต้นทุนการผลิตข้าว	จำนวนเงิน (บาท)
1.ค่าเตรียมดิน	450
2.ค่าพันธุ์ข้าว 10 กิโลกรัม	120
3.ค่าปลูก	600
4.ปุ๋ยรองพื้น 30 กิโลกรัม	240
5.ปุ๋ยแต่งหน้า 10 กิโลกรัม	80
6.สารเคมีกำจัดวัชพืชและศัตรูพืช	400
7.น้ำมันเชื้อเพลิง	200
8.ค่าแรงงานตัดหญ้าคันนา	50
9.ค่าแรงงานกำจัดวัชพืชและศัตรูพืช	150
10.ค่ามัดและกองข้าวเตรียมนวด	150
11.ค่าเก็บเกี่ยว	600

ตารางที่ 5 ต้นทุนการผลิตข้าวปี/ไร่ (ต่อ)

ต้นทุนการผลิตข้าว	จำนวนเงิน (บาท)
12.ค่าเมล็ด	150
13.ค่าขนส่ง	100
รวม	3,290

ที่มา : รายงานความก้าวหน้าระยะที่ 1 โครงการการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรผู้ทำนา ต.ป่าสัก อ.เมือง จ.ลำพูน

ต้นทุนการผลิตที่นำมาแสดงในตารางที่ 5 เป็นข้อมูลจากการสรุปของตัวแทนเกษตรกรผู้ทำนาในโครงการการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรผู้ทำนา ต.ป่าสัก อ.เมือง จ.ลำพูน เป็นการนำต้นทุนจากการทำนาของเกษตรกรมารวมกันและประมาณการต้นทุนการผลิตในปี 2548 ซึ่งเกษตรกรบางรายก็มีต้นทุนที่มากกว่านี้ เพราะเมื่อศึกษาข้อมูลจากตารางที่ 5 จะเห็นว่าเกษตรกรไม่ได้รวมค่าแรงงานของตัวเองลงไป ซึ่งค่าแรงงานในส่วนนี้หากคิดเป็นจำนวนเงินแล้วจะเป็นอีกต้นทุนหนึ่ง

4.1.5 การทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสักในอดีตและปัจจุบัน

ปัจจุบันชุมชนตำบลป่าสัก มีพื้นที่ 112.05 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 70,030.25 ไร่ เดิมตำบลป่าสักเป็นชุมชนที่ประชากรมีอาชีพทำนาเป็นหลัก ทุกครอบครัวต้องทำนา เมื่อปี พ.ศ. 2546 พื้นที่การทำนามี 5,843 ไร่ และมีพื้นที่ในการทำนาลดลงทุกปี สาเหตุของการที่พื้นที่ในการทำนาลดลงนั้น ได้แก่ เกษตรกรเปลี่ยนพื้นที่นาไปเป็นสวนลำไย เลี้ยงสัตว์ ทำให้การทำนาลดลง และเกษตรกรบางส่วนเปลี่ยนอาชีพไปเป็นแรงงานก่อสร้าง จึงขายที่นาบางส่วน ขณะเดียวกันในพื้นที่หมู่บ้านน้ำบ่อเหลือง บ้านหลุก และบ้านใหม่จตุจักรเกษตรกรขายที่นา เพื่อนำเงินไปลงทุนในการทำหอพัก ลงทุนขายของในตลาดจตุจักร คนวัยกลางคนอายุประมาณ 35 ปี ไม่นิยมทำนา แต่เลือกไปเป็นลูกจ้างในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ และโรงงานของบริษัทสหพัฒนพิบูลย์จำกัด ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านน้ำบ่อเหลือง

ข้อมูลประวัติศาสตร์การทำนาของเกษตรกรชาวนาตำบลป่าสัก จากการรวบรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์การทำนาของ โครงการแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ทำให้ได้ข้อมูลการทำนา ดังนี้

4.1.5.1 ข้อมูลด้านภูมิปัญญา

วิถีชีวิต

วิถีชีวิตของชาวนาในอดีตจะทำการเกษตรเป็นหลัก จึงมีเวลาที่จะมาช่วยกันทำกิจกรรมด้วยกันมาก เช่น การทำนาชาวนาจะมาช่วยกันลงแขก หรือที่เรียกกันว่าเอามื้อ ตั้งแต่การปลูกไปจนถึงการเก็บเกี่ยว บ้างก็ไปช่วยเพื่อแลกกับผลผลิต เมื่อว่างจากการทำนาชาวบ้านก็จะมีวิธีการหากินตามรูปแบบของชาวบ้าน เช่น หาของป่า จับปลาตามแม่น้ำในฤดูแล้ง หรือในฤดูกาลทำนาซึ่งมีฝนตกมาก ชาวนาก็จะหาผัก หาปลา ปู หอย จากในนาของตนเองและจากนาของคนอื่นๆ เพื่อนำมาเป็นอาหารรับประทาน ถ้าได้มากก็จะแบ่งปันไปให้กับญาติพี่น้อง เพื่อบ้านคนอื่นๆ หือไม่ก็หาหาเพื่อขาย คนหนุ่มสาวได้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน คือ ได้ช่วยพ่อแม่ญาติพี่น้องทำนา หรือเพื่อนบ้าน สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความผูกพันในครัวครัว และความสามัคคีกันในระหว่างครอบครัวกับครอบครัว

วิถีชีวิตของชาวบ้านในปัจจุบันนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตคือ คนหนุ่มสาวที่เคยใช้ชีวิตแบบชาวนาชนบทเป็นเกษตรกรช่วยพ่อแม่พี่น้องทำนา ก็เปลี่ยนไปเป็นแรงงานในนิคมอุตสาหกรรม นอกจากนั้นวิถีชีวิตต่างๆ ก็เปลี่ยนไป เช่น การหาอาหารจากที่เคยหาอาหารได้จากท้องนา แม่น้ำ กลายเป็นต้องซื้ออาหารมารับประทาน และการที่คนหนุ่มสาวต้องเข้าไปทำงานในนิคมอุตสาหกรรม ต้องทำงานเป็นกะ ทำให้ความผูกพันกับครอบครัวมีน้อยลง และการที่คนหนุ่มสาวมาสานต่ออาชีพการทำนาทำให้พื้นที่นาไม่มีคนทำ ถูกปล่อยเป็นพื้นที่ว่างเปล่ามากมาย

ประเพณีความเชื่อ ในการทำนา

ในอดีตเกษตรกรในตำบลป่าสัก ได้มีประเพณีความเชื่อ และพิธีกรรมต่างๆ ในการทำนาดังนี้

1. **พิธีสู่ขวัญวัวควาย** เนื่องจากได้มีการใช้วัวควายในการไถนาเพื่อเป็นการขอขมาต่อวัวควาย ที่ได้คำว่า เมียนติ และรำลึกบุญคุณ โดยพิธีกรรมนี้ได้ทำก่อนที่จะเริ่มทำนาหรือหลังเลิกทำนา สิ่งที่ใช้สู่ขวัญ ได้แก่ น้ำอบ น้ำหอม และหญ้า
2. **การหาฤกษ์หายาม** โดยถามจากคนเฒ่าคนแก่ ดูจากปฏิทินหรือหนังสือ เกษตรกรจะใช้ในการเลือกวันในการเริ่มทำนาในแต่ละปี เช่น เดือนกรกฎาคม จะมีวันเสียดคือ วันอาทิตย์และจันทร์ เป็นต้น เกษตรกรเชื่อว่าถ้ามีการทำนาในวันเสียดจะทำให้ข้าวที่ได้จากการทำนายน้อยลง และยังมีปัญหาที่เพื่อนบ้านไม่ยอมมาช่วยในการทำนา
3. **การไหว้พระแม่โพสพ** โดยการนำสวยข้าวดอกดอกไม้ ธูปเทียน 5 อัน นำมาวางไว้ในมุมของคันนา เป็นพิธีที่เกษตรกรเชื่อว่าคอยปกป้องรักษาข้าวให้ปลอดภัยจากโรค แมลงต่างๆ ทำให้ข้าวมีความอุดมสมบูรณ์
4. **การสู่ขวัญข้าว** จะทำในช่วงก่อนที่เกษตรกรจะนำข้าวไปเก็บไว้ในยุ้งฉางของตน โดยเกษตรกรจะนำช่อดอกไม้วางไว้บนยุ้งฉาง 5 อัน โดยช่อดอกไม้จะประกอบไปด้วย